

İSVİÇRE HUKUKUNDAKİ GELİŞMELER İŞİĞİNDA ANA BABANIN ERGİN ÇOCUĞUN BAKIM VE EĞİTİM GİDERLERİNİ KARŞILAMA YÜKÜMLÜLÜĞÜ

*The Parents' Duty of Maintaining the Education and Care of their Adult
Child in Line with the Recent Developments in the Swiss Law*

Derya ATEŞ*

Geliş Tarihi: 25.01.2021

Kabul Tarihi: 11.06.2021

ÖZET

Ana babanın bakım yükümlülüğü, soybağına bağlı olarak çocuğun bakımı, korunması ve eğitimi için yapılması gereken masrafları kapsar. Bu yükümlülük kural olarak çocuğun ergin olması ile sona erer. Ancak TMK m.328/II hükmü çerçevesinde ergin çocuğun eğitimi sona erene kadar yükümlülüğün uzatıldığı görülmektedir. Yükümlülüğün kapsamı hem çocuğun eğitimini erginliğine kadar tamamlamamış olmasına, hem de çocuğun eğitim masraflarını karşılamamış ana babadan beklenebilir olmasına bağlıdır. Ana babanın ergin çocuklarına karşı sahip oldukları bir diğer istisnai yükümlülük ise TMK m.364'de yer alan yardım nafakasıdır. Türk Medeni Kanunu'nda yapılan değişikliğe ve TMK m.328/II hükmüne rağmen Yargıtay'ın kararlarında hala, ana babanın ergin çocuğa bakım yükümlülüğünü yardım nafakası olarak değerlendirmeye devam ettiği görülmüştür.

Günümüzde artan ve farklılaşan meslek dalları da göz önünde bulundurulduğunda; ergin çocuğun ekonomik özgürlüğünü kazanmasına ve kendi yolunu çizebilmesine imkân tanıyacak süreyi ana/baba desteği ile sağlamak şüphesiz büyük önem taşır. İşte bu desteğin sınırları da hem ergin çocuğun hak kaybına uğramaması hem de ana baba ile olan karşılıklı menfaat dengesinin korunabilmesi adına doğru tespit edilmelidir.

Anahtar Kelimeler: Velayet, bakım nafakası, yardım nafakası, eğitim nafakası, ergin çocuk

ABSTRACT

The parents' duty of maintaining care covers the care, protection and education along with the relevant expenses of the child with maternal and paternal bond.

This duty comes to an end as a rule when the child becomes an adult. However, in line with Turkish Civil Code (TCC) article 328/II, this duty is extended until the education of the adult child is complete. The scope of this duty depends on both the child's completion of their education until they become an adult and on whether the education expenses can be expected to be met by the parents or not. Another exception on the parents' duty for their adult child is specified in TCC's article 364, as "duty of assistance". Regardless of the amendment in TCC and the article 328/II under TCC, it is seen that the Judicial Council still assesses the "duty of maintaining care" as "duty of assistance".

Considering the increasing and changing fields of occupation, providing the adult child a sufficient time with the parents' support for their economic freedom and threading their path is without a doubt of crucial importance. The limits of this support should be set accurately, in order to prevent the adult child from forfeiture and to protect the balance of mutual advantage between the adult child and the parents.

Keywords: Parental Custody, duty of maintenance, duty of assistance, maintenance of education, adult child

* Dr. Öğr. Üyesi, Hacettepe Üniversitesi Hukuk Fakültesi, deryaates@hacettepe.edu.tr, ORCID ID: 0000-0001-7895-9906.

GİRİŞ

Türk Medeni Kanunu, Aile Hukuku Kitabında, “*Soybağının Hükümleri*” başlığı ile hısımlık ilişkilerini düzenlemektedir. Bu bölümde yer alan hükümler ana baba ve çocuk arasında soybağının kurulması ile doğrudan doğruya ortaya çıkan hak ve yükümlülüklerle ilişkindir. Bir başka ifade ile bu ayırımında, soybağı kurulmuş olan çocuklar ile ana babaları arasında var olan, fakat mutlaka *velayete bağlı olmayan* karşılıklı hak ve yükümlülükler hüküm altına alınır. Bu yükümlülüklerden çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli olan masrafları karşılama, daha genel bir ifade ile bakım yükümlülüğü; kural olarak çocuk ergin oluncaya kadar devam eder. (m.328) Bununla birlikte TMK m.328/II düzenlemesi:

“Çocuk ergin olduğu halde eğitimi devam ediyorsa, ana ve baba durum ve koşullara göre kendilerinden beklenebilecek ölçüde olmak üzere, eğitimi sona erinceye kadar çocuğa bakmakla yükümlüdürler.”

ifadesi ile ana babanın bakım borcunu ergin çocuğun eğitimi tamamlanana kadar uzatmakta ve yükümlülüklerini, çocuğun masraflarını karşılamaları yönünden beklenebilir olma ölçütü ile sınırlamaktadır.

Ana babanın küçük çocuklarına bakma yükümlülükleri herhangi bir şarta bağlı değilken; ergin çocuklar yönünden kural olarak böyle bir yükümlülük öngörülmemiştir. Diğer yandan kanun koyucu Türk Medeni Kanunu kapsamında, ana babanın ergin çocuğa bakım ve nafaka ödeme yükümlülüğü yönünden iki ayrı istisna getirir. Bunlardan birincisi, ana babanın eğitimi devam eden ergin çocuklarına bakım yükümlülüğü (m.328/II), diğeri ise, ana babanın yardım etmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan çocuklarına nafaka ödeme yükümlülüğüdür (m.364). Yargıtay kararlarında eğitimine devam eden ergin çocuğa ödenen nafakanın hukuki sebebinin TMK. m. 328/II yanında, TMK.m.364 hükmüne dayandırılarak yardım nafakası olarak kabul edildiği görülmekte olup aşağıda da ele alacağımız gibi Yüksek Mahkemenin *özel ve genel hüküm* ayırımına gitmediği görülmektedir.

743 sayılı Önceki Medeni Kanun’da mevcut olmayan TMK. m.328/II, mevzuatımıza ilk olarak 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ile girmiştir. Bu hükümle bir yandan yargısal içtihatların ortaya çıkardığı *gerçek boşluk* kanun hükmüyle doldurulmuş, diğer taraftan ise ergin oldukları halde öğrenimlerine devam eden çocuklar yasal bir desteğe kavuşmuştur¹. Madde gerekçesinde de açıklandığı üzere, hüküm Kaynak İsviçre Medeni Kanun’un 277. maddesi göz önünde tutularak ve 1984 tarihli öntasarının 248. maddesi örnek alınarak hazırlanmıştır. İsviçre Medeni Kanun’unda konuyla ilgili ilk düzenleme 1 Haziran 1996 tarihinde yürürlüğe giren 277. maddenin ikinci fıkrasında metne alınmış, ancak düzenlemede ön tasarıdan farklı olarak “çocuk hala eğitimine devam ediyorsa” ifadesi yerine “*çocuğun henüz uygun bir eğitimi yoksa*”

(*l'enfant n'a pas encore de formation appropriée*) ifadesine yer verilmiştir². İsviçre Medeni Kanununa 1 Ocak 2017 tarihinde eklenen 276a maddesi ise Türk Medeni Kanununda birebir karşılığı bulunmayan bir hüküm olup; ana babanın bakım yükümlülüğü yönünden öncelik ilkelerini düzenlemektedir³.

Bu çerçevede biz de çalışmamız kapsamında ana babanın genel olarak bakım ve eğitim yükümlülüğüne değindikten sonra, ergin çocuk yönünden yükümlülüğün hukuki niteliğini, nafaka davasının şartlarını, nafakanın süresini, öncelik kurallarını ve nafaka davasının tarafları ile nafakanın miktarının tespitini Türk ve İsviçre Hukukları yönünden güncel yargı kararları ile birlikte ele alarak inceleyeceğiz.

I. GENEL OLARAK ANA BABANIN BAKIM VE EĞİTİM YÜKÜMLÜLÜĞÜ

Ana babanın çocuklarına karşı tabii hukuk kuralından doğan bakma ve yetiştirme yükümlülüğü TMK.m.327'de pozitif hukuk normu haline getirilmiş ve çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli giderleri karşılama ana babaya birlikte ait olan bir yükümlülük olarak kabul edilmiştir⁴. Çocuk ile ana baba arasında soybağının kurulması ile kanundan doğan bakım ve eğitim yükümlülüğü velayet hakkına sahip olmaya bağlı kılınmamıştır. Bir başka ifade ile, velayet hakkı ana babanın her ikisinden veya sadece birinden alınmış olsa bile, onlar yine de bu giderleri karşılamakla yükümlüdürler. Zira bu durum velayetin değil, ana baba olmanın bir sonucudur. Nitekim Türk Medeni Kanunu m.350/I'de "velayet kaldırılması halinde ana babanın çocuklarının bakım ve eğitim giderlerini karşılama yükümlülüklerinin devam ettiği" açıkça ifade edilir.

Çocuk için bakım giderlerinin yapılıp yapılmaması ana babanın mutlaka varlıklı olmalarına bağlı değildir. Hatta çocuğun kedine ait mallarının veya gelir ve kazancının bulunması dahi, ana babayı bu yükümlülükten kurtarmaz⁵. Ancak çocuğun mallarının gelirini onun bakım ve eğitimine sarf etmek hakları bulunduğu gibi (m.355/I) eğer çocuk evde kendileriyle birlikte yaşamakta ise, ondan kendisinin bakımı için uygun katkıda bulunmasını isteme hakları da vardır. (m.359/II) Bunun yanında çocuğun bakımı ve eğitimi için gerekli giderlerin bizzat çocuğun kendisine ait olan mallardan karşılanması kural olarak mümkün değildir. Fakat TMK.m.327/II'e göre *ana baba yoksul oldukları veya çocuğun özel durumu olağanüstü harcamaları gerektirdiği yahut olağanüstü*

² RO 1995 1126; FF 1993 I 1093.

³ RO 2015 4299; FF 2014 511.

⁴ TMK.m.327 madde gerekçesi. Bkz. Dural Mustafa/Öğüz Tufan/Gümüş M.Alper, Türk Özel Hukuku Cilt:3, Aile Hukuku, İstanbul, 2019, s.354.

⁵ Akıntürk/Ateş, s.400, Dural/Öğüz/Gümüş, s.355, Baygın, Cem, Soybağı Hukuku, s.121 vd.; Öztan Bilge, Aile Hukuku, Ankara, 2015, s.1174-1175.

*herhangi bir sebebin varlığı halinde hâkim, çocuğun mallarından kendisinin bakımı ve eğitilmesine yetecek belli bir miktarın sarfı için ana ve babaya izin verebilir*⁶.

Türk Medenî Kanununda velayetin kapsamı başlığı altında çocuğun eğitimi; genel eğitim (m.340/II), meslekî eğitim (m.340/II) ve dinî eğitim (m.341) şeklinde düzenlenir.⁷ Ana babanın imkanları dahilinde ve çocuğa uygun olarak verecekleri eğitimin, çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaki ve toplumsal gelişimini zedelemeyecek bir eğitim olması gerekir⁸.

Çocuğun genel ve mesleki eğitimini düzenleyen TMK.m.340/II ile, ana babaya çocuğun bakım ve eğitim giderlerini karşılama zorunluluğu getiren TMK.m.327/I birlikte değerlendirildiğinde, aslında ana babanın yükümlülüğünün çocuğun sadece temel ihtiyaçlarının karşılanması ve genel bir eğitim verilmesi ile sınırlı olmadığı görülür. Aynı zamanda çocuğun ileride kendi ayakları üzerinde durabilmesi ve hayatını sürdürebilmesi için gerekli olan mesleğe sahip olmasını sağlama yükümlülüklerinin de bulunduğu açıktır. Aslında meslek eğitimi devam eden ergin çocuğa eğitimi sona erene kadar ana babanın desteğinin devam etmesi gerektiği yönünde düzenlenen TMK.m.328/II'nin ratio legisi de tam olarak bu noktada anlam bulur. Bu hükme göre; çocuk ergin olduğu halde eğitimi devam ediyorsa, ana baba durum ve koşullara göre kendilerinden beklenebilecek ölçüde olmak üzere, eğitimi sona erinceye kadar çocuğa bakmakla yükümlüdürler. Çünkü çocuğa uygun mesleki eğitime sahip olma yeterliliği sağlamak (m.340/II), ana babanın sahip oldukları otoritelerinin ötesinde velayet sona erse dahi sahip oldukları bakım ve eğitim yükümlülüğünün bir parçasıdır⁹.

Ana baba çocukla birlikte yaşıyorsa çocuğa bakım borcunu, barınma, yiyecek, kıyafet, gibi temel ihtiyaçlarının karşılanması şeklinde yerine getirebileceği gibi, özellikle çocuğun ana babadan ayrı yaşadığı durumlarda çocuk ihtiyaçları için bir miktar para, yani nafaka ödenmesi şeklinde de yerine getirilmesi mümkündür. İsviçre hukukunda ana baba ile birlikte yaşayan çocuğun doğal bakımı için “*Entretien Naturel/Naturalunterhalt*”, para olarak ve nafaka şeklinde yapılan ödemeler içinse “*Pension alimentaire/Geldunterhalt*” kavramları kullanılmaktadır. Bunlardan çocuğun günlük temel ihtiyaçlarına ait olan doğal bakım, sadece çocuğun ana ve/veya babası ile birlikte onların himayesinde yaşadığı sürelerde geçerli kabul edilir.

TMK.m.327/I çerçevesinde çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması yönünde ana babaya getirilen bu yükümlülük ana bakımından çocuğun doğumuyla, baba bakımından ise soybağının kurulması ile başlar ve kural olarak da çocuk ergin olana kadar devam eder¹⁰. İşte kuralın istisnasını oluşturan TMK.m.328/II, eğitimi devam eden ergin çocuğa ana ve/veya babasından nafaka talep edebilme imkânı tanımaktadır. Bu nafakaya doktrin ve yargı kararlarında

“eğitim nafakası” da denilir¹¹.

II. ERGİN ÇOCUK YÖNÜNDE ANA BABANIN BAKIM VE EĞİTİM YÜKÜMLÜLÜĞÜ

A. NAFAKANIN HUKUKİ NİTELİĞİ

Türk Medeni Kanunu sistematigi içinde nafaka yükümlülüklerinin *bakım nafakası* ve *yardım nafakası* olmak üzere ikiye ayrıldıkları görülür¹². Eşlerin birbirleri ile çocuklarına bakma ve geçindirme yükümlülüklerine bağlı olan nafaka ile ana babanın çocuklarına karşı yükledikleri bakım ödevine dayanan nafakalar *bakım nafakasıdır*. Hısımlar arasındaki yardımlaşma fikrine dayanan ve yardım edilmediği takdirde yoksulluğa düşecek olan belirli hısımları yoksulluktan kurtarmak için ödenen nafakalar ise *yardım nafakası* olarak kabul edilir. Bakım ve yardım nafakaları arasında kapsam, yükümlülükler, hukuki sebep ve öncelik sırası gibi pek çok farklılık bulunmaktadır¹³. Bakım nafakası yükümlüsü bulunduğu ve nafakayı ödeyecek gücü olduğu sürece, yardım nafakasına başvurulamaz¹⁴.

Görülmektedir ki *her nafaka ilişkisi temelini aslında bir yükümlülüğün alır*. O halde nafakanın türünün belirlenmesinde kanun koyucunun nafakayı düzenlerken esas aldığı yükümlülüğün türünün dikkate alınması gerekir. Buna göre;

Ergin çocuk yönünden; *ana babanın çocuklara karşı yükümlü olduğu bakım nafakaları* TMK.m.327 kapsamında ana babanın *çocuğun bakım ve eğitim giderlerini karşılama yükümlülüğüne* dayanır. Bu yükümlülük doğrudan doğruya kanundan doğan ve velayet hakkından bağımsız olarak soybağı ilişkisine dayalı tek taraflı bir yükümlülüktür. Yükümlülüğün çocuğun kişisel malvarlığından bağımsız olması, ayrıca ödenecek nafakanın kapsamının da ana babanın ekonomik gücü dikkate alınarak belirlenmesi gerekir. Bu yönüyle söz konusu nafaka daha kapsamlıdır. Çünkü zorunlu ihtiyaçların karşılanması ile sınırlandırılmamıştır. Bakım ve eğitim giderlerini karşılama somut olayda çocuğun subjektif durumunun gerektirdiği bakım ve eğitim ihtiyaçlarına göre belirlenir¹⁵.

Ana babanın çocuklara karşı yükümlü olduğu yardım nafakası ise, TMK.m.364 kapsamında belirlenen hısımların birbirlerine karşılıklı olarak yardım etmek yükümlülüklerine dayanır. Bu yönüyle tek taraflı bir yükümlülük değildir. Madde düzenlemesi eş ile ana babanın bakım borçlarına ilişkin hükümleri saklı tutarak, yardım nafakasının aslında bakım nafakasına göre tali nitelikte olduğunu da vurgulamaktadır¹⁶. Şu hâlde çocuğun nafaka talebi, ana baba tarafından bakım nafakası ile karşılanabildiği sürece, ana babadan veya diğer yardım yükümlülerinden TMK m.364 uyarınca nafaka talep edilemez. Ana babanın çocuk lehine yardım nafakası ödemesi, çocuğun yardım edilmediği

takdirde yoksulluğa düşecek olması şartına bağlı olduğu gibi takdir edilecek miktar da çocuğu yoksulluktan kurtaracak, objektif olarak geçimi için zorunlu kabul edilecek miktar ile sınırlıdır. Yoksulluğa düşme kavramı kişinin yaşamı, geçimi ve bakımı için zorunlu vasıtaları kendi olanakları ile temin edemeyecek olmasını ifade eder¹⁷. Yoksul durumda olan kişinin yalnızca barınma, beslenme, giyim, tedavi, vb. zorunlu temel ihtiyaçlarını karşılayacak miktarda nafakaya hükmedilir. Oysa bir bakım nafakası niteliğinde olan eğitim nafakası, kural olarak çocuğun sosyal durumuna uygun ihtiyaçlarına göre tayin edilir ve bu anlamda çocuğun zorunlu ihtiyaçları yanında sosyal, kültürel ihtiyaçları ile eğitim masraflarını da kapsamaktadır¹⁸. Dolayısıyla yardım nafakası nafaka alacaklısının kişisel ihtiyaçlarına göre tespit edilmediğinden sübjektif değil; objektif olarak nafaka alacaklısının geçinebilmesi için gerekli vasıtalara sahip olup olmadığına göre tespit edilir¹⁹.

Yargıtay kararları incelendiğinde, ana babanın bakım yükümlülüğünün TMK m.328/I uyarınca, erginliğin kazanılması ile kendiliğinden sona ereceği ifade edilerek, TMK m. 328/II uyarınca hükmedilecek nafakanın, TMK m.364 anlamında yardım nafakası olarak nitelendirildiği görülmektedir²⁰. Bu durumun bir sebebi yukarıda da açıklandığı üzere 743 sayılı Önceki Medeni Kanun'da düzenlemenin yer almaması ve bu nedenle eğitimi devam eden ergin çocuğun ana babaya karşı yardım nafakası hükümlerine göre talepte bulunma imkanının bulunması idi. Maddenin yürürlüğe girmesi ile birlikte hem önceden var olan gerçek kanun boşluğu doldurulmuş hem de genel hüküm ile boşluğun doldurulması yönündeki ihtiyaç ortadan kalkmıştır.

¹⁷ Köprülü/Kaneti, s.295-296; Tekinay, s.590; Dural/Öğüz/ Gümüş, s.343; Akıntürk/Ateş s.449; Öztan, s.1210 vd.

¹⁸ Tekinay, s.587; Türkmen, s.2757.

¹⁹ Dural/Öğüz/Gümüş, s.343; Tekinay, s.587; Öztan, s.1202.

²⁰ Örnek bkz. Yargıtay 3.HD. 23.02.2004, E.2004/1453, K.2004/1195: "... Davacı reşit olup, Üniversitede okuduğundan bahisle nafaka talebinde bulunmuş olduğuna göre, mahiyeti itibarıyla (TMK.'nın 328/2 – 364/1 mad) istenilen nafaka yardım nafakası niteliğindedir. Mahkemece, yanlış nitelendirme sonucu "tedbir ve iştirak nafakası" olarak hüküm oluşturulması doğru değilse de, bu hususun düzeltilmesi yeniden yargılamayı gerektirmediğinden bu yöne ilişkin temyiz itirazlarının kabulü ile, ... "dava tarihinden geçerli olmak üzere aylık 250.000.000 TL yardım nafakasının davalıdan alınarak davacıya verilmesine" sözlerinin yazılması suretiyle hükmün düzeltilmesine..." Yargıtay 3.HD. 6.6.2017, 19061/9116; 3.HD. 11.5.2009, 2009/7140-8306; 12.HD. 18.7.2005, 2005/12338-16008; 2.HD. 16.6.2004, 2004/6821-7920; 12. HD. E. 2005/12338, K.2005/16008, T.18.7.2005, YKD C.31, Kasım 2005, S.11, s.1760; Köseoğlu/Kocaağa, s.219-231; Birinci Uzun, Tuba, Eğitime Devam Eden Ergin Çocuğa Ödenen Nafakanın Bazı Yargıtay Kararlarında Yardım Nafakası Olarak Nitelendirilmesi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.20, S.2, 2018, s.115 vd.; Çelikel, s.143 dpn.417. Çelikel TMK m.328/ II'ye göre ödenecek nafakayı iştirak nafakası olarak görmemekle birlikte, bunu bir yardım nafakası olarak nitelendirmektedir (s.143-144); Türkmen, s.2755, dipn.202.

Türk ve İsviçre hukuklarında kabul edilen görüş ise, TMK. m.328/II uyarınca ergin çocuk lehine hükmedilen nafakasının *bakım nafakası* olduğu yönündedir²¹. Bizce de TMK m.328/II'in kanun sistematigi içindeki yeri ve lafzı dikkate alındığında, ana babanın küçük çocuğa karşı olan nafaka yükümlülüğü, bakım nafakası niteliğindedir. TMK.m.328/II'nin lafzında açıkça “*ana babanın eğitimi devam eden ergin çocuklarına yardım etmekle değil, bakmakla yükümlü oldukları*” düzenlenir. Yükümlülüğün velayet hakkına değil soybağına bağlı kılınmış olması da *doğrudan doğruya kanundan doğan bir borç ilişkisi* yaratır. Ergin çocuğa eğitimi müddetince ana babası tarafından ödenmesi gereken bakım ve eğitim masrafları, çocuk yönünden yardım edilmediği takdirde yoksulluğa düşecek olması şartına da bağlı değildir. Kaldı ki TMK. m.328/II ana babanın bakım yükümlülüğünün süresine ilişkin genel kuralı koyan TMK. m.328/I düzenlemesinin istisnası niteliğindedir²². Elbette eğitimi devam eden ergin bir çocuk isteğine göre eğitim nafakası veya yardım nafakası talebinde bulunabilir. Ancak eğitim nafakası (TMK. m.328/II) istemesinin mümkün olduğu bir durumda, yardım nafakası (TMK. m.364) talep etmesi beklenemez. Çünkü eğitim nafakası ergin çocuğun bakımı ve eğitimi için gerekli tüm giderleri kapsayarak yardım nafakasından daha geniş kapsamlıdır. Zira yardım nafakasından nafakanın kapsamı nafaka alacaklısının zorunlu ve temel ihtiyaçları ile sınırlıdır. Diğer yandan kanun gereği bakım nafakası yardım nafakasından önce gelir ve ödeme gücü olan bakım nafakası yükümlüsü bulunduğu sürece, yardım nafakasına başvurulamaz²³. Nafakanın

²¹ İsviçre Hukuku yönünden bkz. Piotet, Art.277; Guilloid Olivier/ Burgat Sabrina, Droit des familles, Bâle 2018 N279 vd.; Meier, s.4-53; Hegnauer Cyril/Meier Philippe, Droit suisse de la filiation, Berne 1998, N.20-22 vd.; Cottier, Michelle, L'enfant sujet de droit: bilan mitigé de la jurisprudence récente du Tribunal fédéral suisse, Le droit en question : *mélanges en l'honneur de la Professeure Margareta Baddeley*. Genève, 2017, s.81-100; Henriod, Vincent, L'obligation d'entretien à l'égard des enfants majeurs, thèse, Lausanne 1999; Stettler, Martin, L'obligation d'entretien à l'égard des enfants majeurs (art.277 al.2 CCS), *RJB* 1992 133 vd; Stettler, Martin, L'obligation d'entretien des parents à l'égard d'enfants majeurs, *RDT* 1982 7 vd. FamPra.ch 2014 138 vd. Türk Hukuku yönünden bkz. Dural/ Öğüz/Gümüş, s.358; Öztan, s.712; Serozan, s.246; Baygın, s.445 vd.; Türkmen, s.2712; Sonat, s.243; Bozovalı, s.6; Aksi yönde bkz. Özdemir, s.68-69; Çelikel, Serdar; Boşanmanın Çocuklara İlişkin Hukukî Sonuçları, Ankara 2012, s.144; Ruhi, Ahmet Cemal: Nafaka Hukuku, Ankara 2005, s.144, Bozdağ, Gonca Gülfem: Türk Hukukunda ve Uluslararası Hukukta Nafaka, Ankara 2015, s.94. Bkz. Gökkaya, Vildan: “Eğitimi Devam Eden Ergin Çocuğa Ana ve Babası Tarafından Verilen (Eğitim Nafakasının) Nafakanın Hukuki Niteliği ve Nafakaya Hükmedilebilme Koşulları”, *İstanbul Barosu Dergisi*, C.91, S.4, 2017, s.274 vd; Birinci Uzun, Tuba, Eğitime Devam Eden Ergin Çocuğa Ödenen Nafakanın Bazı Yargıtay Kararlarında Yardım Nafakası Olarak Nitelendirilmesi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.20, S.2, 2018, s.93.

²² Piotet, s.277, N.6; Henriod, Vincent; L'obligation d'entretien à l'égard des enfants majeurs, Lausanne 1999, s.57 vd.

²³ Tekinay, s.592; Serozan, s.246; Dural/Öğüz/Gümüş, s.345; Öztan, s.1202-1203.

hukuki niteliği belirlenirken nafaka talebine esas oluşturan “yükümlülüğün türü, niteliği ve kapsamı değerlendirilmeli”; bu bağlamda ana babanın ergin olan ya da olmayan çocuğa karşı sahip olduğu bakım ve eğitim yükümlülüğünün sırf çocuğun ergin olması sebebiyle nitelik değiştirmesi beklenmemelidir. Kaldı ki ergin çocuk yönünden bakım ve eğitim kapsamında nafaka talebinin yardım nafakası olarak değerlendirilmesi durumunda nafakaya hükmedilebilmesi için TMK. m.328/II şartları yanında “yoksulluğa düşme” şartının da aranması gerekeceği açıktır. Aynı şekilde çocuk için hükmedilen nafakanın da eğitim masraflarını kapsamaktan ziyade, çocuğu yoksulluktan kurtaracak miktar ile sınırlı tutulması sonucunu da doğuracaktır ki bu durum en başta TMK. m.328/II’in ratio legisine aykırıdır.

B. NAFKA DAVASININ ŞARTLARI

a. Çocuğun Ergin Olması

TMK. m.328/II kapsamında ana babanın ergin çocuğa karşı bakım ve eğitim yükümlülüğünün devam edebilmesinin ön şartı çocuğun ergin olmasıdır. Madde kapsamında kanun koyucunun “*belirli bir yaş öngörmemesi ve ergin olmayı*” esas almış olması sebebiyle, çocuğun erginliği hangi şekilde kazandığının bir önemi bulunmamaktadır. Bir başka ifade ile çocuğun, normal erginlik yaşı olan 18 yaşını doldurması, (m.10) ya da erken erginlik durumlarından biri ile erginlik kazanması arasında bir fark bulunmaz (m.11/II, m.12). Evlenme yoluyla ergin olan (m.11/II) veya mahkeme kararıyla ergin kılınan çocuklar (m.12) kural olarak nafaka talebinde bulunamaz²⁴. Diğer yandan evlenme ile kazanılan erginliğin, küçük çocuğun ehliyetini tam ehliyetli yapması, *velayeti sona erdirerek artık evlilik birliği içinde eşler arası bakım ve dayanışma yükümlülükleri doğurması* sebepleriyle aşağıda da inceleneceği üzere özel olarak değerlendirilmelidir. Zira böyle bir durumda eşlerin dayanışma yükümlülüğü ile (TMK. m. 185/III) ile ana babanın bakım yükümlülüğünün yarışması söz konusudur.²⁵

TMK.m.328/II kapsamında nafaka talep edilebilmesinin ilk şartı bu sebeple ergin çocuğun talebidir. Zira ergin çocuğun talebi olmadan, hâkim tarafından re’sen bu nafakaya hükmedilemeyeceği gibi, ergin çocuk için ana babanın isteği ile de bu nafakaya hükmedilmesi mümkün değildir²⁶.

²⁴ Ergin kılınma halinde iştirak nafakası talep edilememesi hususunda Çelikel, s.143. Köseoğlu/Kocaağa, s.219; Zevkliler/Acabey/Gökyayla; s.278.

²⁵ Serozan evlenmeyle kazanılan erginlikte ana babanın bakım borcunun sona ermeyeceği görüşündedir. Serozan, s.245. Bu durumda ana babanın bakım yükümlülüğünün eşlerin dayanışma yükümlülüğünden önce geldiğini düşünen Hegnauer gibi yazarlar bulunmakla birlikte aksi yönünde Bkz. Köseoğlu/Kocaağa, s.219.

²⁶ Örnek olarak bkz. 2.HD., E.2006/12505, K.2007/233, T.23.1.2007; 3.HD. E.2003/13569, K.2003/13370, T.10.11.2003.

İsviçre Hukuku yönünden 20 olan erginlik yaşı, 07.10.1994 tarihli Kanunla 1 Ocak 1996 tarihinden itibaren 18 yaşının doldurulması olarak belirlenmiş olup; Medeni Kanununun ergin kılınmayı (*émancipation*) düzenleyen 15 inci maddesi yürürlükten kaldırılmıştır. Bu sebeple erken erginlik imkânı bulunmayan İsviçre’de, 18 yaş maddenin uygulanması bakımından (İMK.m.277) bir tür eşik gibi kabul edilir. Eğitim sistemi ve toplumsal yapı itibariyle nüfusun sadece çok küçük bir kısmının 18 yaşından önce mesleki eğitimini tamamladığı İsviçre’de, bu yaşlarda yüksek öğretim ve mesleki eğitim pek çok çocuk yönünden devam etmektedir. Bu sebeple doktrinde erginlik yaşının 20’den 18’e indirilmiş olmasının, hukuki özerklik ile ekonomik bağımsızlık arasında tutarsızlık yarattığı; artık hükmün (İMK.m.277) istisna olarak değerlendirilmemesi gerektiği fikri doğmuştur²⁷.

b. Ergin Çocuğun Eğitiminin Devam Etmesi

TMK.m.340/II’de yer alan “*Ana ve baba çocuğa, özellikle bedensel ve zihinsel engelli olanlara, yetenek ve eğilimlerine uygun düşecek ölçüde, genel ve meslekî bir eğitim sağlarlar*” düzenlemesi, m.328/II kapsamında ergin çocuğa nafaka ödenmesinin “genel ve mesleki eğitim” yönünden korunduğunu göstermektedir. Bir başka ifade ile, çocuğun ergin olduktan sonra devam ettiği ya da edeceği her türlü eğitim madde kapsamında değildir. Bu hükümle amaçlanan çocuğun ergin olmadan önce başlayan genel ve meslekî eğitiminin, çocuk ergin olduktan sonra da devam ederek çocuğun eğilim ve yeteneklerine uygun biçimde geçimini ve ekonomik olarak kendilerine yetebilecek düzeyde meslek edinme imkânını sağlamaktır²⁸.

Daha önce de ifade ettiğimiz üzere Türk Medenî Kanununda velayetin kapsamı başlığı altında çocuğun eğitimi, genel eğitim (m.340/II), meslekî eğitim (m.340/II) ve dinî eğitim (m.341) şeklinde düzenlenir. Bunlardan dini eğitim, velayet hakkına bağlı olarak ana babaya tanınan eğitim hakkı olduğundan ve 341.madde açıkça “*Ergin, dinini seçmekte özgürdür*” düzenlemesini içerdiğinden, 328/II kapsamında değildir. Bu sebeple madde içeriğindeki eğitim kavramı, gerek çocuğun yetiştirilip, büyütülmesi ve terbiye edilmesi anlamına gelen genel eğitimi, gerek “formasyon” anlamındaki meslek eğitimine karşılık gelmektedir²⁹. Bununla birlikte genel anlamda çocuğun yetiştirilmesi, çocuğa terbiye verilmesi anlamında eğitim, erginlikten sonra devam ettiği takdirde tabiatı gereği nafaka yükümlülüğü doğurabilecek tür ve nitelikte bir eğitim değildir.

Mehaz İsviçre Medeni Kanununun 277/II’nin ilk halinde kullanılan “*çocuk hala eğitimine devam ediyorsa (Formation)*” ifadesi maddede yapılan değişiklik ile “*çocuğun uygun bir eğitimi yoksa (formation appropriée)*”

²⁹ Grassinger, s.25.

şeklinde düzenlenmiş ve kanun koyucu tarafından uygun mesleki eğitim vurgusu yapılmıştır³⁰. Ana babanın ergin çocuğun bakım ve eğitim masraflarını karşılama yükümlülüğü, çocuk ekonomik bağımsızlığını kazanana kadar devam ettiğinden *formasyon* terimi ile çocuğa *ekonomik bağımsızlık* kazandıracak olan eğitim anlatılmak istenmektedir. Dolayısıyla aslında madde kapsamında ifade bulan, belirli bir okul ya da meslek eğitiminin ötesinde, erginlikten önce ilköğretim ile başlayıp meslek eğitimi de içine alacak şekilde geniş düşünülmesi gereken bir süreçtir.

Türk eğitim sisteminde eğitim aşamaları, genel itibariyle isteğe bağlı okul öncesi eğitim, zorunlu ilköğretim ve zorunlu ortaöğretim ile yükseköğretimden oluşur. Bunlardan okul öncesi ve ilköğretim döneminde çocuklara sadece genel ve temel eğitim verilmekte iken ortaöğretim kurumlarının bir kısmında genel eğitim, diğer bir kısmında ise mesleki eğitim verilmektedir. Ortaöğretimlerini genel eğitim olarak tamamlayan çocukların mesleki eğitimleri çoğunlukla yükseköğretim kurumlarında tamamlanır. Yükseköğrenim veren eğitim kurumları ise üniversiteler, fakülteler, enstitüler, yüksekokullar, konservatuvarlar, meslek yüksekokulları ile uygulama ve araştırma merkezleridir³¹.

Madde kapsamında mesleki eğitim (formasyon) kavramı, genel eğitim veren ortaöğretim ya da lise diploması almak veya müzik, spor gibi bir alanda özel yeterlilik sahibi olmak ile eş anlamlı değildir. Çocuğun zorunlu eğitiminden başlayıp yetenekleri ve yeterlilikleri doğrultusunda bir alanda mesleki yeterlilik sahibi olmasına kadar geçen tüm süreci içine alır³². Bu süreçte yer alan eğitimler değerlendirilirken, mesleki yeterliliğe erişmek için temel oluşturan eğitimlerin de aynı kapsam içinde yer aldığı unutulmamalıdır³³. İsviçre Federal Mahkemesi ticari yönden belli bir olgunluğa erişmenin ve hatta

³⁰ Bu konuda ayrıca bkz. Piotet, Art.277; Fountoulakis, Christina/Khalfi, Bastien/Moos, Celine/Zufferey, Mathieu; Patrimoine de la famille Entretien, Régimes matrimoniaux, deuxième pilier et aspects fiscaux, 2016, Résumé des jurisprudences fédérale et cantonale en droit de la famille, s.319. Diğer yandan hükümde yapılan bu değişiklik maddenin hâkim tarafından daha geniş yorumlanmasına da imkân tanımıştır. Federal Mahkemenin de kararlarında işlediği üzere, çocuğun ergin olduktan sonra değişebilecek ya da gelişebilecek olan yetenek ve eğilimlerinin de dikkate alınacağı, tek başına çocuk ya da ana baba tercihlerinin mutlak bir önceliği bulunmadığı karşılıklı ve gerçekçi bir çözüme ulaşmanın amaçlandığı açıktır. Bu yönde bkz. Meier/Stettler, N.1201, Meier, s.4, n.8; n.11 vd. 23 Ağustos 2017 tarihli Federal Mahkeme kararı: TF 5A_97/2017, 5A_114/2017, c 3.3.1 et c.9.1, yine 25 Ocak 2016 tarihli Federal Mahkeme Kararı: TF 5A_664/2015, c.2.1, ve kararın referansı olan ATF 115 II 123 c.4d, JdT 1992 I 270.

³¹ İsviçre eğitim sistemi için bkz. www.educationsuisse - Le système de formation en Suisse, Ayrıca Meier, s.4, n.11 vd.

³² Meier, s.4, n.9.

³³ Meier, s.4, n.12, 13.

kazanç sağlamanın, halihazırda devam eden bir eğitim süreci varsa tek başına mesleki eğitimin tamamlandığı anlamı taşımayacağına özel olarak işaret etmektedir³⁴.

Ülkemizde meslek liseleri ve teknik liseler ortaöğretim düzeyinde eğitim sağladığından ergin çocuğun mesleki eğitimi yönünden ilk akla gelen *ön lisans* ve *lisans eğitimidir*. Yargıtay ön lisans ve lisans eğitimlerini TMK.m.328/II kapsamında değerlendirmekte³⁵; aynı uygulamayı tartışmalı olmakla birlikte *yüksek lisans eğitimi* için de kabul etmekte ancak *doktora eğitimi*ni madde dışında tutmaktadır³⁶.

Çocuğun aslında ergenliğinden önce başlayan ve mesleki eğitimini de içine alan bu süreçteki kurslar ya da sınav hazırlıkları çoğu zaman uygun mesleki eğitime başlayabilmek için geçilmesi gereken hazırlık aşamalarıdır³⁷. Özellikle ülkemizde lisans eğitimine hazırlık aşamasındaki *üniversiteye hazırlık kursları* ve *destekleri* neredeyse zorunluluk haline gelmiştir. Yargıtay uygulamaları da bu kurslar bakımından genel olarak TMK.m.328/II'nin uygulama bulması yönündedir³⁸. İçeriklerine bakılmak kaydı ile *meslek edindirme kursları*,

³⁴ Piotet, Art.277 N.9; 8 Eylül 2006 tarihli TF 5C_249/2006 c.3.2.3. Fountoulakis/Khalifi/ Moos/Zufferey, s.319.

³⁵ Örnek karar olarak bkz. Yargıtay 3.HD., 10.4.2017, 11042/4984; Yargıtay 3 HD., 20.11.2014, 8275/15298. Diğer yandan alternatif eğitim türlerinden açıköğretim, ikinci öğretim, ekstern eğitim ve uzaktan eğitim ön lisans ve lisans programları da çocuğun mesleki eğitimiyle ilgili olmak koşuluyla bu kapsamda sayılmalı, ana babanın nafaka yükümlülüğü bu süreçte de devam etmelidir. Bu eğitim türlerinde, ergin çocuğun çalışma imkânının olması, yardım nafakasından farklı olarak, ana babanın nafaka yükümlülüğünü ortadan kaldırmaz; ancak bu durum nafaka miktarının tespitinde göz önünde bulundurulabilir. Türkmen, s.2722. Üniversite ve Yüksek Okullar yönünden aynı durum İsviçre Hukuku yönünden de geçerlidir. Meier, s.4, n.18-20; Meier/Stettler, N.1198. Ayrıca bkz. ATF 117 II 127 c.3b, JdT 1992 I 285; ATF 124 V 64 c.4b; 8 Kasım 20047 tarihli TF 5C_205/2004.

³⁶ Örneğin Yargıtay 3.HD., 19.10.2015, 8392/16069; Yargıtay 2.HD.'nin 21.04.2005, 4124/6578 sayılı kararlarında üst mahkeme yüksek lisans eğitimi yapan ergin çocuğun nafaka talep edebileceğini karar vermiştir. Buna karşın Türkmen'e göre, yüksek lisans eğitimi, her ne kadar mesleki eğitim bakımından faydalı olsa da esasen zorunlu olmayan bir süreçtir. Bu nedenle, yüksek lisans eğitimi dolayısıyla ana babadan eğitim nafakası istenemez; koşulları oluşuyorsa ancak yardım nafakası istenebilir. Türkmen, s.2722. Doktora eğitimi yönünden ise bkz. Öztan, s.1062. Yüksek lisans ve doktora ayırımı yapmaksızın, lisansüstü eğitimin bu kapsamda değerlendirilemeyeceğini ifade eden yazarlar da bulunmaktadır. Bkz. Baygın, s.123. İsviçre Hukuku yönünden ise özellikle İMK.m.277/II'de yapılan değişiklikten sonra, çocuğun potansiyeli ve kapasitesi mevcut olduğu ölçüde tamamlayıcı nitelikte eğitim olarak ana baba çocuğa yüksek lisans veya doktora eğitimi de sağlamakla yükümlü sayılacağı görüşü baskın görüştür. Bu yönde bkz. Piotet, Art.277, N.9. Diğer görüşler için bkz. Meier/Stettler (n.5), N.1205, dipn.2807, Meier, s.4, n.20; ayrıca bkz. ATF 117 II 372 c.5aa, JdT 1994 I 563.

³⁷ Meier, s.4, n.18-19. Bu konuda İsviçre Federal Mahkeme kararı örnekleri için bkz. ATF 114 II 205 c. 3b. Yine ATF 117 II 127 c. 3b, JdT 1992 I 285 ve Federal Mahkemenin 8 Aralık 2006 tarihli kararı: TF 5C.249/2006, c.3.2.3.

³⁸ Örnek olarak bkz. Yargıtay 3.HD., 23.11.2004, 12906/12874, Yargıtay 3.HD., 9.9.2015, 5197/13790. Yargıtay 3.HD. 08.03.2004, 1842 / 1768; Aynı yönde bk. Yargıtay 3. HD.

mesleki eğitimi tamamlayıcı nitelikteki *yabancı dil kursları* ile *sertifika programlarının* da çocuğun meslek eğitimi bakımından zorunlu olması halinde, aynı kapsamda yer aldığı kabul edilir³⁹.

TMK.m.328/II'de yer alan “Çocuk ergin olduğu halde eğitimi devam ediyorsa” ifadesini çocuğun eğitimine ergin olmadan önce başlamış olması gerektiği şeklinde yorumlayan yazarlar bulunmakla birlikte⁴⁰, doktrinde baskın görüş hükmün salt lafzi yorumunun doğru olmadığı yönündedir⁴¹. İsviçre hukukunda, çocuğun erginlikten sonraki eğitimi önceki eğitiminin bir parçası olarak kabul edilmekte ve nafaka yükümlülüğünün doğması geniş anlamda meslek yaşamının, eğitimin bütünü içinde planlanmış olması şartına bağlı tutulmaktadır⁴². Ancak bu durum, erginliğe kadar mesleki eğitim tercihleri belirgin olmayan çocuklar yönünden tereddüt yaratabileceğinden eleştirilmekte ve çocuğun belirli bir meslek alanındaki motivasyonu, bu eğitimi almak yönündeki çabası, isteği gibi kriterlerin ölçü alınması gerektiği savunulmaktadır⁴³.

Bir faaliyetin tek başına kazanç sağlayıcı olması o eğitimin meslek eğitimi olarak kabul edilmesi için yeterli değildir. Eğitimin kazanç sağlama özelliğinden başka hususlar da bulunmalıdır: Bunlar öğrenilen faaliyetin ilgili çevrede meslek olarak kabul görmesi ve uygulanabilmesi; söz konusu

21.07.2005, 8046/8241 sayılı ve Yargıtay 3. HD 07.10.2008, 15718/16244 sayılı kararlar için bk. Sonat, s.255 vd.; Ruhi, s.152 vd. KPSS kursları yönünden ise, Yargıtay 3. HD., 4.5.2017, 15392/6543 kararında, ergin çocuğun üniversite mezunu olduğu; mezun olduğu okul itibariyle hemen iş bulma imkânının bulunmadığı ve işe girebilmek için KPSS kursuna gittiği belirtilmiş ve okumakta olan kişinin kendi emek ve geliriyle yaşamını sürdürmemesi halinde, eğitimi tamamlanıncaya kadar, ana babasından nafaka isteyebileceği ifade edilmiştir. Yargıtay 3.HD., 9.3.2015 tarihli kararında da eğitim masrafları devam ettiği için, açık öğretim fakültesinde okuyan ve KPSS kursuna giden ergin çocuğa bağlanan nafakanın kaldırılmayacağı belirtilmiştir. Bkz. Birinci Uzun, s.95-96.

³⁹ Bkz. Yargıtay 3 HD., 3.6.2002, 5897/6316. Türkmen, s.2723. Öztan zorunlu avukatlık stajının bu duruma örnek oluşturduğunu belirtmektedir. Öztan, s.1062. Ana babanın staj eğitimi karşılama yükümlülüğü, Avukatlık Kanunu'nda avukatlık stajı yapan kişiler için çalışma engelini öngörölmüş olması ve staj süresince stajyerlere verilen kredinin geçimi sağlamaya yeterli olmamasına dayandırılmaktadır. Bu nedenle ana babanın bakım yükümlülüğü, mahkemede yapılan stajın ilk altı ayı bakımından mutlak olarak kabul edilirken, avukat yanında yapılan ikinci altı aylık staj bakımından, ergin çocuğun yanında staj yaptığı avuktan geçimini sağlamaya yetecek bir ücret almıyor olması şartına bağlayan yazarlar da bulunmaktadır. Bu yönde bk. Ruhi, s.154. Aksi yönde İnal, s.45.

⁴⁰ Stettler, Martin, L'obligation d'entretien des parents à l'égard d'enfants majeurs (art. 277 al. 2 CCS), RDT 1982/1, s.9.

⁴¹ Bu görüşe göre, devam eden eğitimin çocuk ergin olmadan önce başlamış olması şart değildir. Ergin olduktan sonra meslek eğitimi almaya başlayan çocuk da ana babadan TMK.m.328/II uyarınca nafaka talep edebilir. Öztan, s.1059; Baygın, s.122.

⁴² Bu konuda bkz. Stettler, Martin, L'obligation d'entretien à l'égard des enfants majeurs (art. 277 al. 2 CCS), Evolution de la Jurisprudence et de la doctrine, RJB 1992 s.128.

⁴³ Stettler, s.136-137.

faaliyetin öğrenilmesinin belirli bir okula devam edilmesini gerektirmesi; bu okulda söz konusu faaliyete ilişkin bilgilerin yanı sıra asgari bir genel eğitimin de veriliyor olması ve nihayet verilen eğitimin bir diploma ile belgelendirilmiş olmasıdır⁴⁴.

Erginlik öncesi çocuğun eğitimi konusunda karar alma yetkisi velayet hakkına sahip ana babaya aittir. (TMK m.339/I) Diğer yandan kanun koyucu, “*Ana ve baba, olgunluğu ölçüsünde çocuğa hayatını düzenleme olanağı tanurlar; önemli konularda olabildiğince onun düşüncesini göz önünde tutarlar*” düzenlemesi ile (TMK m.339/III) çocuğun bakım ve eğitimi gibi önemli konularda alınacak kararlarının da *çocuğun olgunluk ölçüsü* ile sınırlı olmasını istemektedir. Çocuğun kendi ile ilgili konularda bizzat karar alabilecek olgunluğa eriştiği noktada velayetin de kalkması ile birlikte ana babanın çocuk adına karar almak yetkisi ortadan kalkar. O halde kural olarak çocuğun genel ve mesleki eğitimi seçme yetkisi ana babaya aittir ve ana baba bu yetkiyi çocuğun olgunluk ölçüsü ve menfaatine uygun olacak şekilde kullanmakla yükümlüdür⁴⁵.

Çocuğun aldığı eğitimin geçimi için gerekli ekonomik olanakları sağlamaya uygun olması gerekir. Bir mesleki eğitimin *uygunluk* değerlendirmesini yapabilmek için, çocuk tarafından tamamlanan eğitimin kendisine bazı alanlarda ekonomik özgürlük sağlaması tek başına yeterli olmaz. Aynı zamanda TMK.m.340/II kapsamında yetenek ve eğilimlerine uygun düşmesi de beklenir. Genel eğitim yönünden ana babanın seçim yetkisinin zorunlu temel eğitimin sonuna kadar devam edeceği kabul edilir⁴⁶. Mesleki eğitim yönünden ise, çocuk yeterli olgunluğa erişene kadar ana babada olan karar alma yetkisi, çocuk meslek seçimi konusunda yeterli olgunluğa eriştikten sonra artık ana baba ve çocuk tarafından *birlikte* alınmalıdır⁴⁷. Bu noktada ana babanın rolü, çocuğun olgunluk ölçüsü ve yetenekleri doğrultusunda yönlendirilmesi, yanlış seçimler yapmasına engel olunması ve bu yönde tavsiyelerde bulunması ile sınırlıdır. *İsviçre Federal Mahkemesi* kararlarında, çocuğun ergin olduktan sonra yetenek ve eğilimlerinin değişebileceği ya da gelişebileceğini, ancak yine de tek başına çocuğun ya da tek başına ana babanın eğitim tercihlerinin önceliği bulunmadığı; karşılıklı, şartlara uygun ve gerçekçi bir eğitim çözümü bulunmasının amaçlanması gerektiğini ifade eder⁴⁸.

⁴⁴ Henriod, s.70.

⁴⁵ Hegnauer, art. 277, N. 37. 31 Vez, Parisima; Commentaire Romand, CC, Bale 2010, Art.301, N.5. Ayrıca bkz. Fountoulakis/Khalifi/Moos/Zufferey, s.321.

⁴⁶ Meier/ Stettler, N.486.

⁴⁷ Meier/Stettler, N.487.

⁴⁸ 23 Ağustos 2017 tarihli Federal Mahkeme kararı: TF 5A_97/2017, 5A_114/2017, c.3.3.1 et c.9.1, yine 25 Ocak 2016 tarihli Federal Mahkeme Kararı: TF 5A_664/2015, c.2.1, ve kararın referansı olan l'ATF 115 II 123 c.4d, JdT 1992 I 270. Federal Mahkeme özellikle madde metninde 1994 tarihinde yapılan değişiklik sonrası, çocuğun erginlik öncesi aldığı eğitim

Çocuğun *birden fazla mesleki eğitim alanına* eğilimi var ise, ana babanın yükümlülüğü, bu alanlardan hangisinin çocuğun beklentilerine, yetenek ve eğilimlerine en çok uyduğunu tespit edip, çocuğa bu yönde mesleki eğitim sağlamakla sınırlıdır⁴⁹. Çocuk ergin olduktan sonra mesleki eğitimi değiştirmek isterse, değişiklik isteğinin ciddi ve samimi olup olmadığı gibi hususları da göz önünde bulundurarak somut durumun özelliklerine bakılmalıdır⁵⁰. Meslek eğitimi tamamlamış bir çocuğun ikinci bir eğitim yapmak istemesi halinde ana babanın nafaka yükümlülüğü kural olarak devam etmez⁵¹. Ancak ilk eğitim ve ikinci eğitim arasında bir bağlantı varsa, istisnaen ana baba eğitim nafakası ödemekle yükümlü kılınabilir⁵². Zira ilkiyle hiçbir bağlantısı bulunmayan yeni ve ikinci bir eğitim almaya başlamak ile temel eğitimi tamamlayıcı nitelikteki bir eğitim almaya başlamayı birbirinden ayırmak gerekir. İlkinde doğal olarak TMK.m.328/II'nin uygulanmaması beklenirken; ikinci durumda ailenin ekonomik olarak bir elverişsizliği bulunmuyorsa ya da tamamlayıcı eğitim için

ile ergin olduktan sonra alacağı mesleki eğitim arasında sıkı bir bağ olması gerektiği, eğitimlerin bütün olarak değerlendirilmesi gerektiği yönünde kararlar vermişti. Ancak şu anki uygulamada eğitimlerin birbirine uygunluğu daha fazla dikkate alınmaktadır. Bu konuda bkz. ATF 127 I 202 c 3e; 8 Aralık 2006 Tarihli Federal Mahkeme kararı: TF 5C_249/2006, c.3.2.2; yine ATF 115 II 123 c.4b, JdT 1992 I 270; ATF 118 II 97 c.4a, JdT 1994 I 341.

⁴⁹ Meier/Stettler, N.459.

⁵⁰ Örneğin, sağlık durumu gibi nedenlerden meslek değişimi zorunluluğu söz konusu ise eğitim masrafının ödenmesine karar verilebilir. Bu konuda bkz. Köseoğlu/Kocaağa, s.218. Türkmen ise, ilk eğitim sürecinin başlarında olmak kaydıyla, çocuğun eğitimi değiştirmesi bir defaya mahsus makul görülebileceği düşüncesindedir. Türkmen, s.2723. İsviçre hukuku yönünden ise, İMK.m.277/II hükmün çocuğun ergin olduktan sonra ortaya çıkan yetenek ve eğilimlerinin dikkate alınmasına sınırlı biçimde olanak verdiği kabul edilmektedir. Bu görüşe göre, ergin olduğu anda çocuğun mesleki tercihleri henüz şekillenmemiş ve herhangi bir mesleki eğitim almamış ise, İMK.m.277/II uyarınca ergin çocuğun talep edebileceği eğitimin belirlenmesinde, çocuğun erginlik anından sonra ortaya çıkan yetenek ve eğilimleri dikkate alınır. Buna karşın, çocuk ergin olduğu an itibarıyla yetenek ve eğilimlerine uygun olan bir mesleki eğitim almış ise, çocuğun bu andan sonra ortaya çıkan farklı yetenekleri veya eğilimleri, ana babanın nafaka yükümlülüğünü canlandırmaz. Bu yönde bkz. Henriod, s.60.

⁵¹ Grassinger, s.32, 33. Eski İMK.m 277/II'ye ilişkin olarak, çocuğun ergin olduktan sonra ortaya çıkan yetenek ve eğilimlerinin dikkate alınmayacağı, çocuk yetenek ve eğilimlerine uygun bir eğitim almış ise, erginlik anından sonra keşfettiği yetenek ve eğilimlerine uygun ikinci bir mesleki eğitimi talep edemeyeceği görüşü benimsenmektedir. Bk. ATF 115 II 123; Henriod, s.59.

⁵² Meier'e göre, İsviçre Federal Mahkemesinin ana babanın ergin çocuk bakımından sadece tek bir mesleki eğitim için bakım ve eğitim yükümlülüğünün var olduğu yönündeki içtihadı genel olarak faydalı gibi görülmekle birlikte; ikinci eğitim, uzmanlaşma ya da tamamlayıcı eğitim kural olarak madde kapsamında değerlendirilmeli ve dikkate alınmalıdır. Meier, s.4, n.16. Aynı yönde dipnot 25'de belirtilen yazarlar: Aeschlimann S./Schweighauser J.; Allg. Bem. Art. 276-293 ZGB, N 56 ss, FamKomm Scheidung, vol. I, Berne 2017 (n. 10), Art. 276-293 N59; BK-Hegnauer C.; Berner Kommentar, Art. 270-295 ZGB, Berne 1997 (n. 10), Art. 277 N80.

erginlik sonrasında çok geç kalınmamışsa hüküm kural olarak uygulanmalıdır⁵³. Diğer yandan ana babanın çocuğa uygun bir meslek eğitimi sağlama imkanları bulunduğu halde, çocuğun yetenek ve eğilimlerine uygun olmayan başka bir eğitimi bizzat seçerek çocuğa dayatmaları durumunda yükümlülüklerinin ihlali sonucu doğacağından, böyle bir durumda ana babanın çocuğun gerçek yetenek ve eğilimlerine uygun ikinci bir eğitimi sağlamak yükümlülükleri doğabilir⁵⁴.

c. Ergin Çocuğun Bakım ve Eğitim Masraflarının Karşılanmasının Ana Babadan Beklenebilir Olması

TMK m.328/II kapsamında ergin çocuğa nafaka ödenebilmesi için, çocuğun eğitime devam etmesinin yanı sıra, durum ve koşullara göre nafaka ödemenin ana babadan beklenebilir olması gerekir. Beklenebilirlik ölçüsü somut durum ve koşullara göre değişken⁵⁵ olup bu tespiti yapacak olan hâkimin geniş takdir yetkisi vardır⁵⁶. O halde hâkim hakkaniyete göre (TMK m.4) somut olaydaki durum ve koşulları değerlendirmelidir. Bu değerlendirme yapılırken elbette öncelikle ana babanın ekonomik durumları dikkate alınmalı, ayrıca hâkim tarafından çocuk ile ana baba arasındaki kişisel ilişkiler, çocuğun başarısı, yeteneği, ilgisi, eğitimin süresi gibi hususlar da göz önünde bulundurulmalıdır⁵⁷. Beklenebilirlik değerlendirmesine esas alınan bu unsurları en genel haliyle “ *tarafların ekonomik durumları* ” ve “ *tarafların kişisel ilişkileri* ” yönünden ele almak mümkündür.

1. Nafaka Alacaklısı ve Nafaka Yükümlülerinin Ekonomik Durumları Yönünden

Nafaka ödemesinin beklenebilir olup olmadığının tespiti için hem nafaka yükümlüsü olan ana babanın hem de nafaka alacaklısı olan çocuğun ekonomik durumlarının incelenmesi gerekir. İnceleme çocuk lehine ergin olmadan önce hükmedilen nafakalardan ve tarafların erginlik öncesi dönemdeki şartlarından bağımsız olarak değerlendirilmelidir⁵⁸. Ana babanın ergin olan ve olmayan çocuk yönünden bakım ve eğitim masraflarını karşılama yükümlülükleri hem çocuğun ihtiyaçları hem de ana babanın hayat şartları ile ödeme güçleri göz

⁵³ Meier, s.4, n.16.

⁵⁴ Piotet, N.13; Henriod, s.84.

⁵⁵ Dural/Öğüz/Gümüş, s.324.

⁵⁶ Serozan herhalde zayıf konumda olan çocuğu koruma düşüncesinden hareketle bu hükmün mümkün olduğunca geniş yorumlanması gerektiği görüşündedir. Serozan s.245.

⁵⁷ Akıntürk/Ateş, s.401; Baygın, s.122; Kılıçoğlu, s.493; Öztan, s.1059; Türkmen, s.2725, Birinci Uzun, s.96.

⁵⁸ Çocuk ergin olmadan önceki nafaka düzenlemesi, beklenebilirlik koşulu için ölçü değildir. Beklenebilirlik koşulu, açılan davada hüküm tarihine en yakın tarihteki duruma göre belirlenmelidir. Bu nedenle, çocuk ergin olmadan önce çocuk için hükmedilmiş bir iştirak nafakası var ise, bunun eğitim nafakası olarak devam etmesi mümkün değildir. Bununla birlikte, ana baba boşandıktan sonra iştirak nafakası vermemiş olsa bile, koşulları varsa, ergin çocuk için eğitim nafakası ödemekle yükümlüdür. Türkmen, s.2731.

önünde bulundurulurken belirlenir. (TMK m.330/I)

Çocuk ergin olmadan önce ana baba, bakım ve eğitim masraflarını kendi malvarlıklarından karşılamak ile yükümlü kılınmış olup⁵⁹, bu yükümlülük kanun koyucu tarafından çocuk malvarlığından bağımsız ve ayrı tutulmuştur⁶⁰. Ana babanın ergin çocuk yönünden bakım yükümlülüğü kural olarak sona erdiğinden, çocuğun kendi mali olanakları ile bakım ve eğitim masraflarını karşılaması beklenir. Bu imkânı bulunan ergin çocuk için artık ana babanın ekonomik durumundan bağımsız olarak; bakım ve eğitim masraflarını karşılama yükümlüğünden bahsedilemez⁶¹. Zira ergin çocuk eğitim ve bakım masraflarını karşılamak için, kendisinden beklenebilir olan tüm girişimlerde bulunmakla yükümlüdür⁶². Buna göre, fiilen kazanç getirici bir işte çalışmıyor olsa dahi, eğitimi devam ettiği sırada bir işte çalışması kendisinden beklenebilir ise, çocuğun bu işten elde edebileceği varsayımsal kazanç oranında ana babanın bakım yükümlülüğü ortadan kalkar⁶³. Gelir getiren bir işte çalışmanın çocuktan beklenebilir olması için ise, şüphesiz söz konusu işte çalışmanın çocuğun aldığı eğitime engel teşkil etmemesi gerekir⁶⁴. Bununla birlikte çocuğun gelirinin

⁵⁹ İsviçre Hukukunda ise ergin olmayan çocuğun bakım masraflarını çalışma karşılığı elde ettiği geliri veya başka mali olanakları ile karşılamasının beklenebilir olduğu durumlarda, ana babanın bakım yükümlülüğünden kurtulacağı öngörülmektedir. (İMK.m.276/III) Ergin çocuk yönünden evlilikle uygulanan bu hüküm sebebiyle ana babanın İMK.m.277/II uyarınca erginlikten sonra bakım yükümlülüğünün devam etmesi için, çocuğun eğitimini kendi mali olanakları ile karşılayamayacak olması gerektiği sonucuna varılmaktadır. Bu yönde bkz. Henriod, s.130 vd.

⁶⁰ TMK m. 327/II’de, ana babaya, mali olanaklarının çocuğun bakım ihtiyaçlarını karşılamaya yetmemesi halinde, bu masrafları karşılamaya yönelik olarak, mahkemenin izin almak suretiyle çocuğun malvarlığının sermaye kısmından harcama yapabileme yetkisi tanınmış olması ayrıca TMK m. 356/I uyarınca, çocuğun malvarlığının parasal nitelikteki sermaye kısmını, hâkimden izin alması gerekmeksizin, çocuğun bakım ihtiyaçları için sarf edebilmesi yönünde bk. Serozan, s.270 vd; Baygın, s.122, Sonat, s.264.

⁶¹ Piotet, N.17.

⁶² Çocuk için eğitimi sırasında çalışmak, kendi ekonomik özgürlüğünü kazanmak kesinlikle faydalı olsa da, eğitimi devam eden ergin çocuğun eğitiminde göstermesi gereken özeni ve gayreti, ayırdığı zamanı sınırlaması bakımından da dikkate alınmalıdır. Bu konuda bkz. Piotet, N.17; Meier/Stettler (n. 5), N.1210 dipn. 2814.

⁶³ Bakım yükümlüsü ana baba yönünden İsviçre Hukukunda belli hesaplama yöntemleri bulunmakla birlikte (%20), ergin çocuğun destek ihtiyacının hesaplanmasına bu tür yöntemler bulunmamakta kanun hükümlerinde (*Loi fédérale sur la poursuite pour dettes et la faillite*) yer alan hesaplama yöntemlerine göre yapılmakta ve çocuğun ihtiyaçları ile ilgili prensip olarak belirlenecek *genişletilmiş asgari geçim miktarına* varsayımsal hesaplamalar yapılmaktadır. Örnek olarak bkz. 2 Eylül 2016 tarihli TF 5A_481/2016, c.2.2; 1 Ocak 2014 tarihli TF 5A_959/2013 c.9; 11 Aralık 2013 tarihli TF 5A_627/2013 2013, c.7.2. Ayrıca 27 Mart 2017 tarihli TF 5A_776/2016 du 27 mars 2017, c.3 bkz. Meier, s.4, n.47-48, dipn. 97. Yine varsayımsal kazançla ilgili bkz. 11 Eylül 2005 tarihli TF 5C_150/2005, c.4.4: 27 Mart 2017 tarihli TF 5A_776/2016 c.6.2: Meier/Stettler (n. 5), N 1210, dipn.2814.

⁶⁴ Henriod, s.137-138.

yetersiz olduğu durumlarda, kazancı nafakanın belirlenmesinde göz önünde bulundurularak hâkim tarafından değerlendirilir. (TMK m.330) İsviçre Federal Mahkemesi ergin çocuğun tamamen ya da kısmen ekonomik özgürlüğe sahip olup olmadığı değerlendirmesinde *bilhassa ergin çocuğun aldığı eğitime paralel kazanç sağlayıcı davranışlarda bulunabilecek olmasını, küçüklükte kazandığı mallarını, sosyal güvenlik ödemelerini, karşılıksız kazandırmaları ve anne ile babanın ekonomik durumundan bağımsız olarak verilen bursları* dikkate almaktadır⁶⁵. Aynı değerlendirme çocuğun kendi mallarının bakım ve eğitimi için yeterli olduğu haller için de geçerlidir. Genel kural ergin çocuğun malvarlığında yer alan sermaye değerlerinin, çocuğun yükümlü olduğu katkı kapsamında yer aldığı; malvarlığının geliri ile parasal nitelikli sermaye kısmı dışında kalan değerlerinin ise, bu kapsama dahil olmadıkları yönündedir⁶⁶.

Ergin çocuk yönünden nafaka ödemesinin beklenebilir olmasında, ana babanın ödeme gücü de önem taşır. Ödeme gücü, kendi geçimleri için gerekli olanlar dahil olmak üzere tüm gelirleri, malvarlığı ve kazanılması muhtemel kar beklentileri de dikkate alınarak hesaplanır⁶⁷. Dolayısıyla kendi geçimini sağlama imkânı bulunmayan ana baba yönünden bu tür bir katkı beklenemez⁶⁸. Zira ergin çocuk için ihtiyaç duyulan bakım ve eğitim masrafları yeme, içme,

⁶⁵ Bu katkılar doğrudan çocuğa yapılabileceği gibi, çocuk lehine ana babaya da yapılabilir. Çocuğun maddi kaynakları genellikle tüm masraflarını karşılamaya yetmediğinden ana babanın borcunu kısmen karşılamaktadır. Doğrudan madde kapsamında olmayan ve yükümlülüğü ikincil olan üvey ana baba ve büyük anne büyük baba yahut üçüncü kişilerin katkıları da dikkate alınır. Diğer yandan özellikle burslarla ilgili bkz. 7 Şubat 2017 tarihli TF 5A_442/2016 et 5A_443/2016 c.4.4.4. Burslar genellikle ailenin ekonomik durumuna bağlı olarak verildiğinden ebeveynlerin ergin çocuğa bakım yükümlülüğü yönünde mahkeme kararı verildiğinde kesilebilmektedir. 12 Şubat 1998 tarihli TF 2P_95/1997 JAB 1998 385. Daha detaylı bilgi için bkz. Meier, s.4, n.26-27, dipn.101.

⁶⁶ Henriod, s.133; Piotet, N.17. Çocuğun malvarlığından elde ettiği gelirler, kural olarak ergin çocuğun yükümlü olduğu katkı kapsamına dahil kabul edilmek gerekir. Zira öğretilde bu tür sermaye değerlerinin yedek nafaka niteliğinde olduğu ifade edilmektedir. Çocuğun ergin olmasının, bu malvarlığı değerlerinin tahsis edildiği amaçta değişiklik yaratmaması gereklidir. Keza, ergin çocuk, malvarlığının sermaye kısmına dahil olan, sermaye biçimindeki ödemeleri, tazminat ve benzeri parasal nitelikteki edimleri de, kendi bakım ve eğitim masrafları için sarf etmekle yükümlüdür. Bu sonuç, doğrudan doğruya çocuğun eğitiminin karşılanmasına yönelik yapılan parasal nitelikteki kazandırmalar bakımından evleviyetle kabul edilmek gerekir. Örneğin ana baba veya bir üçüncü kişi tarafından çocuğun eğitimini karşılamak üzere çocuk adına bir banka hesabına yatırılan paranın bu nitelikte bir edim teşkil etmesi gibi. Bkz. Henriod, s.133-135. Ayrıca Sonat, s.265-266.

⁶⁷ Çelikel, s.140.

⁶⁸ Örneğin kendi yoksulluk nafakası alma durumunda olan ana/babadan ergin çocuk için bakım ve eğitim masraflarını karşılamasının beklenemeyeceği gibi. Yargıtay da hiçbir geliri ve malvarlığı bulunmayan, işsiz veya çalışmayacak durumda olup da kendi geçimini dahi başkalarının katkılarıyla sağlayan ana veya babanın çocuk için nafakayla yükümlü tutulmasını mümkün görmemektedir. Çelikel, s.141; Baygın, s.127. Öztan, s.1058; Kılıçoğlu, s.493.

giyinme ve barınma gibi temel ihtiyaçlardan biri olmayıp, çocuk için yapılması beklenen fedakarlığın daha sınırlı takdir edilmesi gerekir. Bu sebeple ana baba yönünden nafaka yükümlülüğü kendi zorunlu ihtiyaçlarının karşılanabildiği noktadan sonra *beklenebilir* olur. Zorunlu ihtiyaçların tespiti somut olaya göre değişebileceğinden; hâkim tarafından ana babanın sosyal durumu, ekonomik şartları, geçim kaynakları, sağlık durumları gibi hususların bütün ve varsayımsal olarak değerlendirilmesi gerekir. Kaldı ki ana babanın ekonomik gücünün iyi olması ve kendi geçimini sağlamanın üstünde bulunması halleri de tek başına beklenebilir olmak için yeterli kabul edilemez⁶⁹.

İsviçre Hukukunda beklenebilir olma yani ana babanın ödeme gücünün varlığı, ergin çocuğun bakımı ve eğitimi için gerekli katkı miktarı düşüldükten sonra bakım yükümlüsünün asgari yaşam standardını sağlayacak bir gelire sahip olmasına bağlıdır⁷⁰. Federal Mahkeme, nafaka yükümlüsü yönünden zorunlu ihtiyaçların parasal değerini belirledikten sonra yükümlünün asgari gelir tutarından %20 oranında fazla olmasına bağlı kılmaktadır⁷¹. Bir başka ifade ile, ergin çocuğun bakım ve eğitimi için sağlanacak olan katkı düşüldükten sonra nafaka yükümlüsü ana babanın temel ihtiyaçlarını karşılamaları için gereken tutarı en az %20 oranında aşacak bir gelire sahip olmaları durumunda ödeme güçlerinin bulunduğu kabul edilir. Ancak Federal Mahkeme bu orantılanmayı her zaman kesin olarak uygulamamakta; bilhassa çocuğun erginlik sınırını aşmaya çok yakın olduğu ve yükümlülük süresi kısa olan durumlarda yahut ergin çocuk için seçilen eğitimin ana babanın açık rızası ile kabul edildiği hallerde farklı uygulayabilmektedir⁷².

Ana babanın ekonomik gücü yanında çocuğun başarısı, yeteneği, mesleki eğitime olan ilgisi gibi hususlar da beklenebilir olma değerlendirmesinde dikkate alınır⁷³. Bu noktada eğitimin süresi de önemlidir⁷⁴. Ana baba yönünden ödeme gücünün hesabında çocuğun aldığı burs hesaba katılmaz. Ancak böyle bir burs varsa hâkim tarafından nafaka miktarının belirlenmesinde hesaba alınır⁷⁵.

⁶⁹ Cottier, s.87; TF 5A_179/2015, 29.05.2015, TF 5A_64/2015, 02.04.2015.

⁷⁰ Henriod, s.142; Meier/Stettler, N.647; Piotet, N.19.

⁷¹ ATF 132 III 209 c.2.3, JdT 2006 I 95; ATF 127 I 202 c 3g; ATF 118 II 97 c.4b, JdT 1994 I 341; 30 Temmuz 2011 tarihli TF 5A_785/2010 c.4.1; 31 Mayıs 205 tarihli TF 5C_53/2005, c.6.1; 27 Ocak 2004 tarihli TF 5C_238/2003 c.2; 8 Mayıs 203 tarihli TF 5C_5/2003, c.3. Meier, s.4, n.23; Meier/Stettler, (n.5), N.1210 dipn. 2814; Piotet, N.19.

⁷² Örnek olarak bkz. ATF 118 II 97 c.4b, JdT 1994 I 341; Farklı orantılarla verilen karar örnekleri için bkz. 7 Ekim 2002 tarihli TF 5P_280/2002, c.2.1. 29 Mayıs 2015 tarihli TF 5A_179/2015, c.5.3. 29 Kasım 2017 tarihli TF 5A_20/2017 c.8.2. Meier, s.4, n.24, 25.

⁷³ Akıntürk/Ateş, s.401; Baygın, s.122; Kılıçoğlu, s.493; Öztan, s.1059; Türkmen, s.2725.

⁷⁴ Akıntürk/Ateş, s.401.

⁷⁵ Türkmen, s.2733. *Türkmen'e* göre; ana babanın ekonomik durumu ve mali gücü, çocuğun devlet üniversitesi yerine ücretli bir vakıf üniversitesinde veya yurtdışında bir üniversitede

2. Nafaka Alacaklısı ve Nafaka Yükümlülerinin Kişisel İlişkileri Yönünden

Ergin çocuğun bakım ve eğitim masraflarını karşılamanın ana baba için beklenebilir olmasındaki bir diğer kriter de ana baba ile çocuk arasındaki kişisel ilişkilere dir. Şüphesiz TMK. m.328/II çerçevesinde nafaka yükümlülüğü altına girecek olan ana babanın ergin çocuğun aile hukukundan doğan *genel davranış yükümlülüklerini* ihlal etmemesini bekleme ve isteme hakkı vardır. Bu yükümlülükler en genel çerçevesi ile TMK. m.322 düzenlemesinde yer alan karşılıklı yardımlaşma, saygı ve anlayış gösterme ile ailenin onurunu gözetmektir. Yükümlülüklerin ihlali halinde ana babanın ergin çocuğa bakım ve eğitim desteği vermesi beklenemez. Aynı şekilde aşağıda da inceleneceği üzere, seçtiği eğitim için yeteneği olmayan veya gerekli ciddi çalışmayı sarf etmeyen, kendisinden beklenen makul bir süre içinde mesleki eğitimini tamamlamayan ergin çocuğa da ana babası nafaka vermekle yükümlü değildir.

İsviçre Hukukundaki güncel içtihatlar a göre; ana babanın eğitimi devam eden ergin çocuk karşısındaki bakım ve eğitim yükümlülüğü, koşulların ve bilhassa taraflar arasındaki kişisel ilişkilerin bütününe bağlıdır⁷⁶. Ana baba ve çocuk arasında sadece çocuğa atfedilebilen davranışlarla kişisel ilişkinin kurulmamış olması da bakım ve eğitim nafakasının bütün olarak reddine sebep olabilir⁷⁷. Diğer yandan Yüksek Mahkemeye göre, “*haklı neden*” ile “*beklenebilir olma*” tespitinde hâkim, somut durum ve koşulları değerlendirerek karar vermelidir.

İsviçre Federal Mahkemesinin 09.04.2015 tarih ve TF 5A_137/2015 sayılı kararında; bir çocuğun boşanmış ebeveynine karşı genel davranış yükümlülüklerini ihlal eden hareketleri karşısında; boşanmanın çocukta doğurabileceği travmatik duygular ve yine boşanmadan kaynaklanabilecek gerginlikler de dikkate alınarak değerlendirme yapılması gerektiği vurgulanmıştır. Aynı kararda Federal Mahkeme ne babanın ne de oğlunun ilişkideki kopmadan tek başına sorumlu olmadığına; dolayısıyla sadece bir

okumaya yetecek durumdaysa, ana baba, çocuğun meslekî eğitimine ilişkin olması şartıyla çocuğun bu dönemdeki bakım ve eğitim giderlerini de karşılamak zorundadır. Buna karşılık, ana babanın ekonomik durumu ve malî gücü yeterli değilse, ergin çocuk ana babasından ayrı yaşamaya karar vermişse ve eğitim nafakası talep ediyorsa bunun sebep olduğu ek masrafları kendisi karşılamalıdır. Örneğin, ana babasının yaşadığı şehirde dilediği bölümü okuma imkânı olan bir çocuğun, buna rağmen şehir dışında bir üniversiteye kaydolmayı tercih etmesi gibi. Buna karşılık, çocuğun ana babasından ayrı yaşamaya haklı bir nedene dayanıyorsa, çocuğun ayrı yaşamamasından kaynaklı masrafları da karşılamalıdır. Örneğin, çocuğun okumak istediği bölümün ana babanın yaşadığı şehrin dışında bir yerde olması gibi.

⁷⁶ TF 5A_137/2015, 09.04.2015, c.5.1; TF 5A_64/2015, 02.04.2015, c.5.1.1. 40 ATF 111 II 411, c.2; ATF 113 II 374, c.2 et 4; ATF 117 II 127, c.3b; ATF 129 III 375, c.4.2. Ayrıca bkz. Cottier, s.87.

⁷⁷ Cottier, s.87, TF 5A_64/2015, 02.04.2015, c.5.1.1; ATF 113 II 374, c.2.

tarafın kusuruna dayanılamayacağına hükmetmiştir⁷⁸. Aralarındaki ilişkide yaşanan kopukluktan tek başına çocuk sorumlu olmadığı ve kendisine yükletilebilecek büyük bir hatası da bulunmadığı müddetçe, yaşanan durumun babanın bakım ve eğitim yükümlülüğünü yerine getirmemesi yönünde haklı bir gerekçe oluşturamayacağı da kararda vurgulanmaktadır. İsviçre doktrininde önceden de savunulan görüşlere paralel olarak gelişen bu içtihadın sonucu olarak, ergin çocuğun boşanma sonrası ebeveyninden biri ile ilişkisinin kopmasında sadece ona yükletilebilecek bir kusurun varlığının düşünülmemesi görüşü benimsenmektedir⁷⁹. Diğer yandan küçük ile ana baba arasında kişisel ilişkiler değerlendirildiğinde küçükün yaptığı davranışların gelecekte ayırt etme gücüne sahip ergin olduğunda bakım ve eğitim yükümlülüğünü kaybetme tehlikesi yaratmaması da gerekir. Bu sebeple anılan kararda; ergin çocuğun küçüklük döneminde yaptığı davranışlardan değil ancak erginlik dönemi sonrası tutum ve davranışlarından sorumlu olabileceği bizce de haklı olarak kabul edilmektedir. Şüphesiz ki ana babasına saygı göstermeyen ergin çocuğun bakım ve eğitim giderlerinin ebeveyni tarafından karşılanması zorunluluğundan bahsedilemez. Ancak bu değerlendirmeler yapılırken çocuğun sahip olduğu tüm haklarından mahrum bırakılmaması adına sorumluluğun daha dar yorumlanması gerekir⁸⁰.

⁷⁸ Cottier, s.87. Ayrıca bkz. Fountoulakis/Khalfi/Moos/Zufferey, s.320-321.

⁷⁹ Meier/Stettler, n.1216, Cottier, s.87-88. Aslında bu karar İsviçre boşanma hukukunda, bakım ve eğitim yükümlülüğü ile kusuru birbirinden ayıran revizyonlara da uygundur. Bununla birlikte Federal mahkeme kusur kavramından tamamen vazgeçmemektedir. Basel kantonunda verilen bir başka kararda, baba ile kızı arasındaki ortak kusur sebebiyle katkıda indirime gidilmiş ve karar Federal Mahkeme tarafından eleştirilmemiştir. TF 5A_179/2015, 29.05.2015, RMA 2015 s.431 Federal mahkeme böylece bu noktaya kadar açık olan sorunu da çözüme ulaştırmıştır: ortak kusur durumunda nafakada indirimim kabul edilebilirliği. Cottier ise bu kararı boşanma ve ayrılık sonrası karmaşıklaşan ilişkilerdeki dinamikler düşünüldüğünde, ailedeki böylesi bir dağılma anında aile üyelerinin sorumluluklarına değer kazandırmayı tercih etmenin doğru olmadığı görüşü ile eleştirmektedir. Yazara göre; “Bu karar bazı genç erginleri, diğerleri hayatlarının o bölümünü kapatmışken kendi acı çocuklukları ile karşı karşıya getirebilmektedir. Aile toplumun özel ve ayrıcalıklarla korunan bir grubu olsa da eşit davranma konusunda hali hazırda bazı sorunlar doğabilmektedir. Zira çocuğun yüksek eğitimine devam etmesi için gereken yükümlülükler ana babanın yerine getirmek zorunda kıldığı yardım nafakası değil genel yükümlülüklerdir. Ayrıca ailenin yüksek gelire sahip olması da tek bir sebep olarak çocuğa ana babasından burs almak hakkı kazandırmamalıdır.” Cottier, s.88.

⁸⁰ Örnek Federal Mahkeme kararı olarak bkz. 7 Şubat 2017 tarihli TF 5A_442/2016 et 5A_443_2016 c.4.1; 29 Mayıs 2015 tarihli 5A_179/2015 c.3.1; 9 Nisan 2015 tarihli 5A_137/2015 c.5.2; 2 Nisan 2015 tarihli 5A_64/2015 c.3 et c.5.2. İsviçre Hukukunda *Rumo-Jungo*, *Meyer* gibi kimi yazarlar boşanma durumunda bakım yükümlülüğünün ancak mal rejimi tasfiyesinde hâkime tanınan takdir yetkisi ve İMK.m.125/3 hükmü uyarınca reddedilebileceği görüşündedir. Bununla birlikte Meier İMK.m.123/3 hükmünün dar yorumlanmasının nafaka yükümlüsü ebeveynleri yeterince korumayacağı görüşünde olup; içtihatlarda karşılaşılan ergin çocuğun yaşının 18-22 yaş aralığında bulunmasına göre yapılan orantılanmaların ve farklılıkların mümkün olduğu görüşündedir. Meier, s.4, n.31, dipn.123.

Diğer yandan, ergin çocuğun ana babası ile var olan ilişkisini sürdürmek ya da iletişim kurmak istememesi haklı sebeplere dayanıyorsa artık saygı yükümlülüğünün ihlalinden söz edilemez. Tıpkı çocuğun haysiyetsiz yaşam süren veya kendisine şiddet uygulayan ana babasıyla kişisel ilişki kurmak istememesi durumlarında olduğu gibi.

C. NAFAKANIN SÜRESİ

Yukarıda da ifade edildiği üzere nafakanın mesleki eğitim süresi boyunca verilmesi gerekir. Bununla birlikte kanun koyucu ana babanın yükümlülüğünü kesin ve belirli bir süreye ya da yaşa bağlı olarak düzenlememiştir⁸¹. Beklenen ve olağan olan ergin çocuğun mesleki eğitimini makul süre içinde tamamlamasıdır. *İsviçre Federal Mahkemesi* de kararlarında “bakım ve eğitim yükümlülüğü yönünden kanunun zamanını boşa harcayan bir öğrenciye seyirci kalamayacağını; çocuğun yeteneklerine uygun mesleki eğitimi kazanabilmesi için ilgisinin, alakasının, çalışma azminin belirleyici önem taşıdığını; bununla birlikte zaman zaman göstereceği başarısızlıklar ile bu başarısızlıklara bağlı eğitim süresinde gecikmeler yaşanabileceğini; ancak esas olanın çocuğun gösterdiği sorumluluk olduğunu” vurgulamaktadır⁸².

Çocuğun eğitimini kendi kusuruyla uzattığı hallerde, ana baba nafaka yükümlülüğü altında değildir⁸³. Bunun yanında eğitime verilen geçici aralar, başarısızlıklar veya kısa kesintiler ana baba yönünden nafaka yükümlülüğünü sona erdirmez⁸⁴. Bilhassa eğitime sağlık problemleri, askerlik gibi çocuğa yükletilemeyecek olan haklı sebeplerle verilen aralarda yükümlülüğün devamı esastır⁸⁵. Hatta bu konuda İsviçre Federal Mahkemesinin temel eğitimini

⁸¹ Yaş sınırı ile ilgili olarak Serozan, yaş sınırını yirmi yedi olarak belirlerken; (Serozan, s.163); bazı yazarlara göre ise 5510 sayılı Kanunu'nun 34.maddesi kıyasen uygulanmalı ve yirmi beş yaş sınırı esas alınmalıdır. Baygın, s.123; Öztan, s.1060; Birinci, s.96. *İsviçre Hukukunda ise* güncel kanun değişiklikleri sırasında yaş sınırının 25 olarak sabitlenmesi yönünde teklifler yapılmış ancak sosyal bir yükümlülüğün doğan hakkın kazanımı bakımından bu tür bir üst sınır belirlemenin doğru olmadığı görüşü baskın gelmiştir. Bu yönde bir yaş sınırı belirlenerek yükümlülüğün kaldırılmasının devlete getireceği ekonomik yük de dikkate alınarak yapılan eleştiriler de olmuştur. Meier/Settler, N.1194, Piotet, N.13 Ayrıca bu konuda bkz. ATF 130 V 237 c.3.2; ATF 117 II 127 c.3b, JdT 1992 I 285; ATF 114 II 205 c.3b; Meier, s.4, n.29-30.

⁸² Bkz. 25 Ocak 2016 tarihli TF 5A_664/2015 c.2.1; 5 Aralık 2008 tarihli 5A_563/2008 c.4.1; 5 Mayıs 2004 tarihli 5C_40/2004 c.4.1; ayrıca ATF 114 II 205 c.3b s.; ATF 117 II 127 c.3b, JdT 1992 I 285. Meier, s.4.n.16.

⁸³ Akıntürk/Ateş, s.402.

⁸⁴ Nitekim Yargıtay, yerel mahkemenin bu konuda tereddüt oluşturan “sırf bir okul dönemine mahsus” nafaka bağlanmasına dair hükümden bu ifadeyi çıkararak “olağan yüksek öğrenim süresi boyunca” şeklinde düzeltmiştir 3.HD. E.2010/4089, K.5645, T.1.4.2010, Köseoğlu/ Kocağa, s.220. Çocuğun eğitiminin, hastalık, askerlik, vb. haklı görülebilecek bir nedenle kesintiye uğraması halinde de bu süreler eğitim süresinin sonuna eklenir. Dural/Öğüz/ Gümüş, s.324. Bu konuda ayrıca bkz. Piotet, N.11; Meier/Settler, N.1204.

⁸⁵ Bilhassa sağlık problemleri ile ilgili verilen aralar için bkz. Henriod, s.96. Bkz. 27 Mayıs

tamamlandıktan sonra oldukça iyi gelir sağlayan bir işte çalışmaya başlayarak eğitimine ara veren çocuğun, kazanç sağlayan işini bırakıp mesleki eğitime devam etmek istediği bir olayda İMK.m.277/II'nin (TMK.m.328/II) uygulama alanı bulacağına hükmetmiştir⁸⁶. Bununla birlikte, çocuğun eğitimine ara vermesi, herhangi bir haklı sebebe dayanmıyor ya da çocuğun ara verdiği eğitime devam ettiği takdirde bunu tamamlaması olası gözüküyor ise, ana babanın eğitim sağlama yükümlülüğünün sona erdiği kabul edilebilir⁸⁷. Diğer yandan çocuğun, bu arada kazanç getirici bir faaliyette bulunmuş olması da ana babanın eğitim yükümlülüğünü sona erdirmeyecektir. Ancak ergin çocuğun eğitimine uzun bir süre devam etmemesi halinde, geçen sürenin mesleki eğitimin devam edeceği yönünde yaratacağı şüphe de dikkate alınarak çocuğun eğitimini sona erdirdiği hususunda zımnî iradesinin varlığı kabul edilir⁸⁸.

Çocuğun meslekî eğitiminin tamamlanmasıyla ana babanın çocuğa bakma ve nafaka ödeme yükümlülüğü de sona erer. Hâkimin nafakaya hükmederken eğitim süresiyle sınırladığı durumlar dışında nafakanın kaldırılması talebinin de yine dava yoluyla hâkimden talep edilmesi gerekir. (TMK m.331) Bu imkân yükümlülük şartlarında zamanla ortaya çıkan değişiklikler için de mümkündür. Hâkim tarafından sürenin tespitinde esas alınan “*çocuğun uygun mesleki eğitimini tamamlaması*” olup; eğitimini tamamlayan çocuğun bir işte çalışmaya başlaması ya da başlayamaması değerlendirmede ayrıca önem arz etmez.

D. ÖNCELİK KURALLARI

Türk Medeni Kanunu ergin çocuğun bakım ve eğitim yükümlülüğü ile eşlerin karşılıklı bakım yükümlülüğü ya da küçük çocuğun bakım yükümlülüğü çatıştığında öncelik ilkeleriyle ilgili özel bir düzenleme içermemektedir. İsviçre Hukuku yönünden ise 1 Ocak 2017 tarihinde yürürlüğe giren son değişiklikle birlikte Kanuna eklenen 276a maddesi küçük çocuğun bakım yükümlülüğü ile ilgili *öncelik ilkesini* açıkça metne almıştır⁸⁹. Bu yeni düzenlemeye göre “*ergin*

2017 tarihli Federal Mahkeme kararı: TF 5A_776/2016, c.5.4.

⁸⁶ ATF 107 II 406 c. 2a, JdT 1983 I 511; ATF 118 II 97 c.4a, JdT 1994 I 341. Ayrıca 25 Ocak 2016 tarihli TF 5A_664/2015c. 2.1. Bu konuda ayrıca bkz. Meier, s.4, n.10-11.

⁸⁷ Henriod, s.94. Aksi yönde bkz. Öztan, s.621. Lise öğrenimine ara veren, evlenip boşanan ergin çocuğun lise eğitimine devam etmek için nafaka talep edemeyeceği yönünde bk. Ruhi, s.151 dn.56: Yargıtay 3.HD. T.14.06.2004 6816/6537 sayılı kararı. Ayrıca bkz. Sonat, s.256-257.

⁸⁸ Türkmen, s.2741.

⁸⁹ İsviçre’de madde değişikliği sırasında yapılan çalışmalarda hem küçük hem de ergin çocuk yönünden ana babanın yükümlülüğünün eşitlik ilkesi üzerine oturtulması da teklif edilmiş; öneri ergin çocuğun yarı zamanlı bir işte çalışma, burs başvurularında bulunma ve dolayısıyla kendi bakımını üstlenebilme imkanları varken küçük çocuğun tamamen ana babaya bağlı bulunması sebepleri ile kabul görmemiştir. Kaldı ki zaten hüküm emredici değildir. Bu konuda ayrıca bkz. Guillod, Olivier; Patrimoine de la famille Entretien, Régimes matrimoniaux, deuxième pilier et aspects fiscaux, 2016, Menus propos sur l’entretien de la

olmayan çocuğa ait bakım yükümlülüğü, aile hukuku kapsamındaki diğer bakım yükümlülüklerinden önceliklidir; ancak haklı sebeplerin varlığı halinde hâkim, bilhassa bakım katkısı hakkına sahip ergin çocuğa zarar vermekten kaçınmak adına aksine hükmedebilir.” Doğrudan hâkimin takdir yetkisine yapılan bu atf ile (TMK m.4; İMK.m.4) aslında kuralın aksinin düzenlenmesinden çok hâkim tarafından menfaat dengelerine uygun bir çözüm yaratılabilmesine imkân sağlanmaktadır⁹⁰. Örneğin küçük ve ergin çocukların yaşları birbirine çok yakın olduğunda ya da ergin çocuğun bir sakatlığı bulunduğu durumlarda hâkim bu tür bir değerlendirmeye gidebilir⁹¹.

Yukarıda da açıklandığı üzere küçük çocuğun eğitimi için ana babadan beklenen katkı ile ergin çocuğun eğitimi için beklenen katkı aynı değildir. Zira küçüğün bakım ihtiyacı aslında “hayati ve temel ihtiyaçlarından” kaynaklanırken, ergin çocuk yönünden ihtiyaç duyulan eğitim desteği aynı öncelikte yaşamsal bir desteği içermez. Kaldı ki TMK.m.326 uyarınca küçük çocuk yönünden bakım yükümlülüğü kişisel ilişkinin varlığına ve niteliğine bağlı olmaksızın ana babaya karşı aile hukukundan doğan davranış yükümlülüklerini ihlal etse dahi, devam eden bir yükümlülüktür. Bu sebeple her iki yükümlülüğün çatıştığı durumlarda önceliğin küçüğe ait yükümlülüğün kullanılmasında hayatın olağan akışı içinde anlamlı olmakla birlikte; hâkim tarafından mutlaka her somut olayın özel olarak değerlendirilmesi de gerekir.

Eşler arasında var olan bakım yükümlülüğü ile ergin çocuğun yükümlülüğü yarıştığında ise eşlerin karşılıklı bakım yükümlülüğünün ergin çocuğun nafaka talebi karşısında önceliği bulunduğu kabul edilmektedir⁹². İsviçre Federal Mahkemesi *ergin çocuğun bakım masraflarının, eşlerin asgari ve zorunlu ihtiyaçları dikkate alınmadan değerlendirilemeyeceğine* kararlarında açık bir dille yer vermektedir⁹³. Bununla birlikte, çocuğun evlenmesinin tek başına ana babayı bakım ve eğitim yükümlülüğünden kurtarmayacağı, halihazırda ödenen bir nafaka varsa katkı payının eşin ekonomik kaynaklarına göre yeniden değerlendirilebileceği kabul edilmektedir. Dolayısıyla evliliğin anne ve babaları yükümlülüğünden kurtaran doğal ve tabii bir sebep gibi görülemeyeceği görüşü baskın olarak kabul görmektedir⁹⁴.

famille après la fin de l'union, s.169-170.

⁹⁰ İMK.m.276a metinde hakimın takdir yetkisine göndermede bulunulurken alışılmış terminolojiden farklı olarak “*des cas düment motivés/in begründeten Fällen*” kavramları kullanılmıştır. Kanun dili olarak *haklı sebep, yasal gerekçe, önemli sebep* gibi kavramlar yerine ilk olarak İMK.m.160/3 hükmünde kullanılan bu terimin tekrarlanması terminoloji birliğine gösterilmesi gereken dikkat yönünde eleştiriler de almıştır. Meier, s.4, n.19.

⁹¹ Örnekler için bkz. Meier, s.4, n.19-20.

⁹² ATF 132 III 209 c.2.3, JdT 2006 I 95; Meier/Stettler (n. 5), N.1063. Ayrıca bkz. 3 Şubat 2015 tarihli TF 5A_823/2014 c.5.4; 29 Mart 2016 tarihli 5A_36/2016, c.3, Meier, s.4, n.20.

⁹³ ATF 132 III 209 c.2.3, JdT 2006 I 95. Bu konuda bkz. Meier, s.4, n.21.

⁹⁴ Piotet, N.18; Meier/Stettler (n. 5), N.1213. Örn. bkz. ATF 128 III 161, JdT 2002 I 472, 23

E. NAFKA DAVASI ve DAVANIN TARAFLARI

Ana babaya ait bakım yükümlülüğünün ergin çocuk yönünden nafaka borcuna dönüştüğü durumlarda talebin dava yoluyla ileri sürülmesi gerekir. *Nafaka alacaklısı* olan ergin çocuk mesleki eğitimi tamamlamamış olmak şartı ile ana babasının en az birinden nafaka talebinde bulunabilir. Dolayısıyla dava hakkı nafaka alacaklısı konumundaki ergin çocuğun bizzat kendisine aittir⁹⁵. Ergin çocuğun ayırt etme gücüne sahip olması yeterli olup, tam ehliyetli olmasına gerek yoktur. (TMK m.329/III) Sadece ayırt etme gücüne sahip olmayan ergin çocuk yönünden yasal temsilcinin çocuk adına dava açma hakkının bulunduğundan söz edilebilir.

Çocuğun nafaka talep edebilmesi için ana ve/veya babayla bir soybağı ilişkisi bulunması gerekmektedir birlikte⁹⁶ soybağının hangi yolla kurulduğu nafaka yönünden bir değişiklik yaratmaz. Bu sebeple mesleki eğitimi devam eden evlat edinilen çocuk için de nafaka imkânı bulunur. Zira evlat edinme ile ana babaya ait hak ve yükümlülükler evlat edinene geçmekte olup (TMK m.314/1) biyolojik ana babanın yükümlülükleri evlat edinenin eğitim masraflarını karşılayamadığı durumlarda tali olarak doğar⁹⁷. Diğer yandan eğitimi devam eden ergin çocuğa destek veren ana ya da babadan birinin, diğer ebeveyne karşı bu davayı açma hakkı yoktur⁹⁸.

TMK.m.328/II çerçevesinde nafakanın erginlik öncesi dönemde talep edilmesinin mümkün olup olmadığı ise doktrinde tartışmalıdır. Bu tartışmalar erginlikten önceki dönemde nafakaya hükmedilmesi için açılacak davanın türü ve bu davada dava hakkının kime ait olduğu hususları ile ilgili olarak, nafaka yükümlüsü ana baba arasında devam eden bir boşanma veya ayrılık davasının mevcut olup olmamasına göre farklılık gösterir. Zira bilindiği üzere devam eden bir boşanma veya ayrılık davasında ana babanın çocuğa karşı yükümlü olduğu nafakaya, boşanma veya ayrılık hükmünün bir ferisi olarak iştirak nafakası adı altında hükmedilirken; ana baba arasında devam eden bir boşanma veya ayrılık davası söz konusu değil ise, nafaka talebinin bağımsız bir dava ile ileri sürülmesi gerekir.

Erginlikten önce açılan boşanma veya ayrılık davası bulunmadan bağımsız bir dava ile TMK.m.328/II kapsamında nafaka talebinde bulunulup bulunulamayacağı hususu kanunda açıkça hükme alınmamıştır. Maddenin dar yorumlanması halinde, nafakanın maddi şartı olan erginlik gerçekleşmediğinden

Temmuz 2003 tarihli TF 5P_29. Meier, n.4, n.28.

⁹⁵ Stettler, s.142; Stettler/Meier, N.654.

⁹⁶ Dural/Öğüz/Gümüş, s.323.

⁹⁷ Dural/Öğüz/Gümüş, s.309; Öztan, s.457.

⁹⁸ Örnek olarak bkz. Yargıtay 2.HD., 23.1.2007, 12505/233: “Annenin, ergin çocuk adına (eğitimi devam ediyor olsa bile) nafaka talep etme hakkı bulunmamaktadır”. Yine Yargıtay 2.HD., 22.10.2013, 10251/23928:”. Yargıtay 2.HD., 15.5.2014, 9081/11344.

bu imkân bulunmayacaktır. Bununla birlikte doktrinde genel olarak kabul edilen görüş; maddenin geniş yorumlanması ve çocuğun üstün menfaati ilkesi ile TMK.m.329 uyarınca erginlikten önce açılan nafaka davasında çocuk ergin olduktan sonra devam edecek veya doğrudan doğruya erginlik anından itibaren başlayacak şekilde nafakaya hükmedilebileceği yönündedir⁹⁹. Burada çocuğun genel ve mesleki eğitim sürecinin (TMK m.340) erginlik anında tamamlanamayacağına hüküm anında öngörülebilir olması gerekli ve yeterlidir¹⁰⁰. Şüphesiz ki bu değerlendirmede çocuğun eğitim hayatında gösterdiği tutarlılık ve başarı ile erginlikten sonra da eğitimine devam etmek yönündeki isteği dikkate alınmalıdır¹⁰¹.

Diğer yandan bilindiği üzere boşanma veya ayrılık davalarında velayet hakkı kendisine bırakılmayan eşin çocuğun bakım ve eğitim masraflarına katkı yükümlülüğü TMK.m.327 kapsamında *iştirak nafakası* ile karşılanmaktadır¹⁰². İştirak nafakasının velayet ilişkisine olan bu bağlılığı sebebiyle boşanma veya ayrılık davası ile ve çocuğun ergin olmasından önce açılması gerekir. Zira çocuğun erginliği ile birlikte velayet de sona erer. Küçük çocuk için ödenen iştirak nafakasının, çocuğun ergin olması halinde, kendiliğinden eğitim nafakasına dönüşmesi ve devam etmesi ise mümkün değildir¹⁰³. Bununla birlikte ergin olmadan önce açılan ayrılık veya boşanma davasında hâkimin resen veya talep üzerine TMK.m.328/II uyarınca erginlikten sonraki döneme ilişkin nafakaya hükmedip edemeyeceği ise tartışmalıdır. Zira “*boşanma davasında hâkim tarafından çocuğun erginliğinden sonraki döneme ilişkin olarak da eşin katkı payının belirlenebileceğini*” hükme bağlayan İMK.m.133'e benzer bir düzenleme Türk Medeni Kanunu'nda yer almaz¹⁰⁴.

⁹⁹ Stettler, s.143; Meier/Stettler, N.657; Piotet, N.22. Ayrıca bkz. Fountoulakis/Khalfi/Moos/Zufferey, s.320-321.

¹⁰⁰ Piotet, N.22. Meier, s.31. Erginlikten önce açılan bu tür bir davada dava açma hakkı ayırdatme gücüne sahip küçüğün kendisine ait olmalıdır. (TMK.m.329) Akıntürk/Ateş, s.402; Dural/Öğüz/Gümüş, s.338; Baygın, s.123; Ruhi, s.137. İsviçre Hukuku yönünden madde hükmü dava hakkının sadece çocuğa ait olduğu ile sınırlı tutulduğundan bu konuda farklı görüşler bulunmaktadır. Bkz. Meier/Stettler, N.1022.

¹⁰¹ Fountoulakis/Khalfi/Moos/Zufferey, s.320; Meier, s.32,33, n.61 vd.

¹⁰² Akıntürk/Ateş, s.316; Öztan, s.756 vd.; Dural/Öğüz/Gümüş, s.144; Ruhi, s.108.

¹⁰³ Türk Hukuku yönünden örnek olarak bkz. Yargıtay 2.HD., 17.2.2016, 447/2843 sayılı kararında iştirak nafakasının ayrıca bir mahkeme kararı olmaksızın çocuğun ergin olmasıyla kendiliğinden ortadan kalktığı; eğitimi devam eden ergin çocuğa nafaka ödenebilmesi için, mutlaka ergin çocuk tarafından bir nafaka davası açılmış olması gerektiği belirtilmektedir. Bu konuda ayrıca bkz. Kılıçoğlu, s.492; Olgaç, S.Can, “*Ergin Olup da Eğitime Devam Eden Çocuk Lehine İştirak Nafakasının Devamı Üzerine Yargıtay Kararları Işığında Genel Bir Değerlendirme*”, Terazi Hukuk Dergisi, S.73, 2012, s.24-29. İsviçre Hukuku yönünden bkz. Meier/Stettler, N.1036.

¹⁰⁴ Meier/Stettler, N.65. 30 Ağustos 2017 tarihli bir Federal mahkeme kararında, çocuğun küçüklüğünde belirlenen ve nafaka yükümlüsünün kazancına artış oranı olmadan bağlanan nafaka için, erginliğe geçişte hemen son verilmesine gerek olmadığı; nafaka yükümlüsünün

Bu konuda ilk görüş, iştirak nafakası yükümlülüğünün çocuğun ergin olması ile birlikte kendiliğinden ortadan kalktığı; bu sebeple ergin olma tarihini aşacak şekilde iştirak nafakasına hükmedilemeyeceği, erginlik sonrası bizzat çocuk tarafından ayrı ve bağımsız bir dava açılması gerektiği yönünde olup, bazı Yargıtay kararları da bu doğrultudadır¹⁰⁵. İkinci görüş ise, her ne kadar iştirak nafakası erginlik ile birlikte kendiliğinden sona erse de çocuğun erginlik sonrası eğitimine devam edeceği öngörülebilir ise, eğitimin normal tamamlanma süresi ile sınırlı olmak kaydı ile, erginlikten sonra devam edecek şekilde iştirak nafakasına hükmedilebileceği yönündedir¹⁰⁶. Yargıtay'ın bu yönde de kararları mevcuttur¹⁰⁷. Bizce bu noktada öncelikle iştirak nafakası ile TMK.m.328/II kapsamındaki eğitim nafakasının birbirinden farklı olduğunun altını çizmek gerekir. Her ne kadar iki nafaka da bakım nafakası olarak kabul edilse de iştirak nafakasının erginlikle birlikte devam edemeyecek olması ve çocuğun aldığı eğitime bağlı olmaması gibi önemli farklılıkları vardır. En temel ve esaslı farklılık ise nafaka alacaklısı yönünden ortaya çıkar. Zira iştirak nafakasında nafaka alacaklısı, velayet kendisine bırakılan eş olup küçük çocuğun talebine bağlı bulunmaksızın hâkim tarafından resen dahi nafakaya hükmedilebilir¹⁰⁸. Buna karşılık eğitim nafakasında nafaka alacaklısı eğitimi devam eden ergin çocuktur ve hâkim tarafından resen nafakaya hükmedilemez. Yine eğitim nafakasında iştirak nafakasından farklı olarak ergin çocuk ile ana baba arasındaki kişisel ilişkiler, çocuğun kendi malları ve gelirin bulunması

ödeme gücünün yeniden hesaplanmasını talep edeceği durumlar geldiğinde (İMK.m.286) dikkate alınması gerektiğine hükmedilmiştir. 30 Ağustos 2017 tarihli TF 5A_119/2017 c.8. Bu karar, nafakanın bağlandığı zamana bağlı olarak çocuklar arasında eşitsizlik yarattığı gerekçesi ile eleştirilmektedir. Zira kanun koyucu zaten küçük çocuğu daha avantajlı şartlarla korumakta iken bir de nafakanın bağlandığı an itibarıyla de ayrıcalık tanımak doğru değildir. Meier, s.4, n.24. *Fountoulakis/Khalifi./Moos/Zufferey* ise TF, 29.08.2013, ATF 139 III 401 (5A_808/2012), kararına göndermede bulunarak erginlik öncesi verilen bu tür bir hâkim kararının çocukta ileriki dönemde mesleki eğitimi yönünden güven oluşturduğu fikrindedir. *Fountoulakis/Khalifi/Moos/Zufferey*, s.320-321.

¹⁰⁵ Bu noktadan sonra talep edilen nafakanın yardım nafakası olduğu hakkında bkz. Ruhi s.165; Öztan, s.475. Örnek Yargıtay kararları için bkz. YHGK'nun 31.01.1962, 2/44-12 sayılı kararı için bk. Bozovalı, s.59 vd. Bkz. 2.HD. 08.03.2002, 2130/3242; 2.HD. 17.09.2003 10282/11461. Sonat, s.282.

¹⁰⁶ Bozovalı, s.61; Sonat, s.282. Karşı yönde bkz. Dural/Öğü /Gümüş, N.767; Olgaç, s.26. İsviçre hukukunda konunun İMK.m.133/I hükmü ile düzenlenmesinden önceki dönemde bu konudaki tartışmalar için bk. Stettler, s.146

¹⁰⁷ Çocuğun eğitimi devam ediyor ise, iştirak nafakası ödeme yükümlülüğünün de devam edeceği, ergin çocuğun ayrı bir dava açmasının gerekli olmadığı yönünde bkz. 3.HD. 15.02.2011, E.2010/22576, K.2011/1865: "... 328/II hükmüne göre, ana babanın bakım borcu, çocuğun ergin olmasına rağmen eğitimi devam ettiği takdirde kalkmamakta devam etmektedir. Çocuğun MK 364. maddesi uyarınca ayrı dava açmasına lüzum yoktur, Sonat, s.282, dipn.174.

¹⁰⁸ Akıntürk/Ateş, s.316; Öztan, s.759; Tutumlu, s.367-368; Türkmen, s.2752.

gibi hususlar da nafakanın takdirinde önem arz eder. Aynı yönde olmak üzere, kimi Yargıtay kararlarında iştirak nafakasının çocuğun ergin olması ile birlikte yardım nafakası olarak devam edeceği yönündeki görüş de yukarıda açıklandığı üzere nafaka alacaklısındaki farklılıklar ve TMK.m.328/II'nin yardım nafakası olmaması sebepleri ile yine isabetli değildir¹⁰⁹. Kaldı ki eğitim nafakasının iştirak nafakası ve yardım nafakası ile olan temel farklılıkları da dikkate alındığında; küçük çocuk için ödenen iştirak nafakasının, çocuğun ergin olması halinde, kendiliğinden eğitim nafakasına dönüşmesi ve devam etmesi bizce de mümkün değildir.

Nafaka yükümlüsü, eğitimi devam eden ergin çocuğa bakmakla yükümlü olan ana veya babadan biri veya her ikisidir. Eğitimine devam eden ergin çocuk, bu davayı, ana veya babadan yalnızca birine karşı açılabilir gibi, her ikisine karşı da açılabilir. Açılan nafaka davasında davacı ergin çocuğun ispat etmesi gereken husus, eğitiminin devam ettiği olup, ayrıca nafaka ödemesinin ana veya babadan beklenebilir olduğunun ispatına gerek yoktur¹¹⁰. Beklenebilir olma konusunda ispat nafaka yükümlüsü ana baba yönünden önem taşır. Nafaka davasında ödeme gücü esas alınacağından durum ve şartlara göre ana babadan birinin ödeme gücünün bulunmaması diğerinin tek başına yükümlülüğü yerine getirmesi sonucu doğurabilir. Tekrar belirtmek gerekir ki nafaka yükümlülüğü yönünden ana babanın evli olmalarının ya da çocukla birlikte ortak bir hayat sürmelerinin ve hatta velayet hakkına sahip olmalarının bir önemi yoktur. Bununla birlikte ergin çocuğun ebeveynlerden biri ile birlikte yaşıyor olması, yanında yaşadığı ana babanın nafaka ödemesi gerekip gerekmediği ya da miktarı yönünden hâkim tarafından ayrıca değerlendirilir. Zira çocuğun ana veya babadan biri ile birlikte yaşadığı durumlarda genellikle çocuğun bakımı da karşılanmaktadır.

Üvey ana babanın ise doğrudan nafaka yükümlülüğü bulunmamakta, TMK.m.338 uyarınca üvey çocuklara göstermesi gereken özen, ilgi ve yardım yükümlülüğü ise kanun koyucu tarafından küçük çocuklar ile sınırlandırılmaktadır. Her ne kadar ergin çocuk yönünden öncelikli ve asli nafaka yükümlüsü soybağı ilişkisi içinde bulunduğu ebeveynleri olsa da; bizim de katıldığımız görüşe göre, çocuğun soybağı ile bağlı olduğu ana babadan birinin ölmesi, gaipliğine karar verilmesi ya da küçük çocuk yönünden üvey ana babanın yükümlülüklerini karşılamış olması ve erginlik sonrası diğer eşin tek başına bakım ve eğitim yükümlülüklerini karşılayabilecek durumda bulunmaması gibi hallerde eşlerin dayanışma yükümlülüğü çerçevesinde eğitim desteği talep edilebilmelidir¹¹¹.

¹⁰⁹ Feyzioğlu, s.390; Tekinay, s.280-281, dpn. 55; Akıntürk/Ateş, s.317; Dural/Öğüz/Gümüş, s.141; Öztan, s.366; Ruhi, s.73; Türkmen, s.2753-2754.

¹¹⁰ Türkmen, s.2738.

¹¹¹ Akyüz, bu yükümlülüğün, bakım ve eğitim giderlerine katkı şeklinde olduğunu, ancak

Dava kanun koyucu tarafından çocuğun eğitim süresi içinde talep edilebilir kılınmış olup ayrıca herhangi bir süre şartına bağlı tutulmamıştır. Bu sebeple ergin çocuk eğitimi sona erene kadar davayı açabilir ve hâkim tarafından karar, dava tarihindeki şartlar esas alınarak kurulur. Bu davada, görevli mahkeme, aile mahkemesidir; genel yetki kuralı uyarınca yetkili mahkeme ise davalının yerleşim yeri mahkemesidir.

F. NAFAKANIN KAPSAMI VE MİKTARI

TMK m. 328/II, eğitimi devam eden ergin çocuğa bakma yükümlülüğünü öngörürken, TMK. m.327 düzenlemesi çerçevesinde ana babanın bakım borcu; çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli bütün giderleri içine alır. Bakım yükümlülüğünün kapsamına; yiyecek, giyecek, barınma, eğitim ve öğrenim giderleri ile tedavi, sağlık, ulaşım, dinlenme, eğlence, kültürel gereksinimler, boş zamanları değerlendirme ve cep harçlığı da girer¹¹². Çocuğun bakımı, eğitimi ve korunması için gerekli ve zorunlu olmayan, lüks sayılabilecek giderler için nafaka isteminde bulunulamaz¹¹³.

Hâkim nafaka miktarını belirlerken, TMK.m.330'da yer alan üç kriteri dikkate almak zorundadır. Bunlardan biri çocuk ile, diğer ikisi ise nafaka yükümlüsü ana baba ile ilgilidir. Buna göre nafaka miktarı çocuğun ihtiyaçları ile kendisine dava açılan ana ve/veya babanın hayat şartları ve ödeme güçleri göz önünde bulundurularak belirlenir. (TMK m.330/I)

Davacı ergin çocuk yönünden, çocuğun ihtiyaçları dikkate alınırken varsa geliri de hâkim tarafından değerlendirilir. Bakım ve eğitim giderleri bakımından yapılan hesaplamalarda hâkim çocuğun öğrenimini sürdürebilmesi için gerekli olan vasıtaları sağlamaya yetecek miktarda nafakaya hükmederken çocuğun yaşı, eğitim ve sağlık durumu, yaşam şekli de takdir yetkisi kapsamındadır¹¹⁴.

Ana babanın hayat şartları, onların çalışma imkanları, sağlık durumları, buldukları sosyal durum, ülkenin ekonomik gerçekleri ve günümüzün geçim şartları da göz önünde bulundurularak belirlenir. Ödeme güçleri ise daha dikkatle incelenmesi gereken ölçüttür. Zira hâkimin belirleyeceği nafaka

gerçek ana veya babanın çocuğa bakamaması halinde söz konusu olduğunu ifade etmektedir (s.196-197). Ancak bu durumda da çocuğun üvey ana babasıyla olan kişisel ilişkileri dikkate alınmalıdır. Bunun dışındaki durumlarda kural olarak üvey ana babanın eğitim nafakası ödeme yükümlülüğü olmamalıdır. Ancak, bu durumda bile eşler arasında dayanışma yükümlülüğü (TMK m. 185/III) uyarınca üvey ana baba, diğer eşe yardım etmek suretiyle dolaylı olarak zaten ergin çocuğun eğitimine katkıda bulunmaktadırlar. Türkmen, s.2749.

¹¹² Baygın, s.121; Akıntürk/Ateş, s.402; Köprülü/Kaneti, s.199; Bozovalı, s.45.

¹¹³ Akıntürk/Ateş, s.402.

¹¹⁴ Çocuğun ücretli özel bir eğitim kurumunda öğrenim görüyor olması, yetenekleri doğrultusunda özel bir eğitim alması gibi faktörler nafaka miktarının belirlenmesinde dikkate alınır. Örneğin, ana baba özel yeteneği nedeniyle konservatuvarda öğrenim görmek isteyen çocuğuna bakmak ve eğitimi sağlamakla yükümlüdür. Baygın, s.126.

miktarı, nafaka ödeyecek ana ve/veya babanın da zarurete düşmesine, yaşam biçiminin esaslı surette değişmesine, ekonomik varlığının tehlikeye girmesine ve geçim düzeyinin nafaka alacaklısı çocuktan kötü duruma düşmesine sebebiyet vermemelidir¹¹⁵. Hâkim tarafından yukarıda da detaylı olarak açıklandığı üzere beklenebilir olma değerlendirmesi yapılırken ana baba çocuğun giderlerine eşit olarak değil, güçleri oranında katılmak zorundadırlar. Çocuğun ana babadan birinin yanında yaşayarak eğitimini sürdürmesi halinde çocuğun birlikte yaşadığı ana babanın yaptığı doğal bakım masrafları da dikkate alınarak, diğer ebeveynin katkı miktarı hesaplanır¹¹⁶.

Ergin çocuğun tamamen ya da kısmen ekonomik özgürlüğe sahip olup olmadığı da yine ana babanın nafaka yükümlülüğü yönünden önem arz eder. Bu sebeple *bilhassa ergin çocuğun aldığı eğitime paralel kazanç sağlayıcı davranışlarda bulunabilecek olmasının, küçüklükte kazandığı mallarının, sosyal güvenlik ödemelerinin, karşılıksız kazandırmaların ve anne babanın ekonomik durumundan bağımsız olarak verilen bursların da dikkate alınması gerekir*¹¹⁷. Aynı değerlendirme çocuğun kendi mallarının bakım ve eğitimi için yeterli olduğu haller için de geçerlidir. Genel kural ergin çocuğun malvarlığında yer alan sermaye değerlerinin, çocuğun yükümlü olduğu katkı kapsamında yer aldığı; malvarlığının geliri ve parasal nitelikli sermaye kısmı dışında kalan değerlerinin ise, bu kapsama dahil olmadıkları yönündedir¹¹⁸.

¹¹⁵ Ergenekon, s.93; Akıntürk/Ateş, s.402-403.

¹¹⁶ Çocuğun yanında kaldığı ana babanın sağladığı barınma, giyecek, yiyecek gibi doğal bakım giderleri, çocuğun toplam ihtiyaçlarına oranla, o ana veya babanın malî gücüne göre sağlanması gerekli miktardan az ise, bu durumda o taraftan da doğal bakım yanında parasal katkı yapması talep edilebilir veya böyle bir talep yok ise, diğer tarafın ödeyeceği nafaka miktarında bu durum göz önünde bulundurulur. Gençcan, s.671; Türkmen, s.2744. İsviçre Hukukunda evlilik birliği içinde bulunmayan ana/babanın bakım yükümlülüklerinin tespiti hakkında bkz. bkz. Guilloid, s.171-175.

¹¹⁷ Çocuğun maddi kaynakları genellikle tüm masraflarını karşılamaya yetmediğinden ana babanın borcunu kısmen karşılamaktadır. Doğrudan madde kapsamında olmayan ve yükümlülüğü ikincil olan üvey ana baba ve büyük anne büyük baba yahut üçüncü kişilerin katkıları da bu değerlendirmelerde dikkate alınır. Diğer yandan özellikle burslarla ilgili bkz. 7 Şubat 2017 tarihli TF 5A_442/2016 et 5A_443/2016 c.4.4.4. Burslar genellikle ailenin ekonomik durumuna bağlı olarak verildiğinden ebeveynlerin ergin çocuğa bakım yükümlülüğü yönünde mahkeme kararı verildiğinde kesilebilmektedir. 12 Şubat 1998 tarihli TF 2P_95/1997 JAB 1998 385. Daha detaylı bilgi için bkz. Meier, s.4, n.26-27, dipn.101.

¹¹⁸ Henriod, s.133; Piotet, N.17. Çocuğun malvarlığından elde ettiği gelirlerin, kural olarak ergin çocuğun yükümlü olduğu katkı kapsamında kabul edilmesi gerekir. Zira öğretilerde bu tür sermaye değerlerinin yedek nafaka niteliğinde olduğu ifade edilmektedir. Çocuğun ergin olması, bu malvarlığı değerlerinin tahsis edildiği amaçlarda değişiklik yaratmaz. Keza, ergin çocuk, malvarlığına dahil olan, sermaye biçimindeki ödemeleri, tazminat ve benzeri parasal nitelikteki edimleri de, kendi bakım ve eğitim masrafları için sarf etmekle yükümlüdür. Bu durum, doğrudan doğruya çocuğun eğitiminin karşılanmasına yönelik yapılan parasal nitelikteki kazandırmalar bakımından evleviyetle kabul edilmelidir. Örneğin ana baba

Ergin çocuğun ana babanın yalnız birinden nafaka talebinde bulunduğu durumlarda; talepte bulunulan ebeveynin haklarını ve yetkilerini diğer ebeveynin hak ve yetkilerine oranla daha dengede kullanıp kullanmadığına bakmak gerekir. Zira böyle bir durumda diğer ebeveyn koşullara göre çocuğun bakımına nakdi edimler ile katkı sağlamak zorunda da tutulabilir. Kaldı ki zaten bu durum ebeveynliğin doğası gereği sahip olunan bakım ve eğitim yükümlülüğüne bağlı bir durumdur¹¹⁹. Ana babanın, her ne kadar TMK. m.327 uyarınca ortak bakım yükümlülükleri bulunsa da; TBK.m.162 ve devamı anlamında çocuk karşısında müteselsil bir borçluluklarının varlığından söz edilemez.¹²⁰ Burada önemli olan yargılama esnasında nafaka talebi ile karşılaşan ebeveynin diğer ebeveynin katkı ve yardım sağlayabileceği hususları açıkça belirterek bu sayede kendi maddi yükümlülüğünde indirim yapılmasını istemesidir. Aksi takdirde yükümlülüğü diğer ebeveyninden bağımsız ve ayrı olarak hesaplanır¹²¹.

Nafaka her ay peşin olarak ödenir. Hâkim istem hâlinde, irat biçiminde ödenmesine karar verilen nafakanın gelecek yıllarda tarafların sosyal ve ekonomik durumlarına göre ne miktarda ödeneceğini karara bağlayabilir (TMK m.330/II-III). Durumun değişmesi hâlinde hâkim, istem üzerine nafaka miktarını yeniden belirler veya nafakayı kaldırır (TMK m.331)¹²². Hâkimin nafakanın kaldırılması ya da yeniden belirlenmesi yönünde verdiği kararlar, bir önceki kararı düzeltme amacını değil, değişen yeni şartlara uygun karar verme amacını taşır¹²³.

SONUÇ

Soybağı kurulmuş olan çocuklar ile ana babaları arasında *velayete bağlı olmayan* bakım yükümlülükleri, çocuğun bakımı yanı sıra eğitimi ve korunması için gerekli olan masrafları da kapsar. Medeni Kanun ana babanın küçük

veya bir üçüncü kişi tarafından çocuğun eğitimini karşılamak üzere çocuk adına bir banka hesabına yatırılan paranın bu nitelikte bir edim teşkil etmesi gibi. Bkz. Henriod, s.133-135. Ayrıca Sonat, s.265-266.

¹¹⁹ Bu konuda örnek İsviçre Federal Mahkeme Kararları olarak bkz. 15 Mart 2016 tarihli TF 5A_643/2015, c. 7.1; 29 Mayıs 2015 tarihli 5A_179/2015 c. 6.1; 28 Haziran 2012 tarihli 5A_186/2012 c. 6.2.2; 18 Aralık 2008 tarihli 5A_685/2008, c. 3.2; 16 Ağustos 2007 tarihli 5A_57/2007, c. 6; 8 Kasım 2004 tarihli 5C_205/2004 c. 6.2. Meier, s.4, n.25.

¹²⁰ Meier/Stettler (n. 5), N.1214.

¹²¹ Bkz. İsviçre Federal Mahkemesinin 29 Mayıs 2015 tarihli TF 5A_179/2015, c. 6.2. Meier, s.4, n. 25-26.

¹²² İsviçre Hukuku yönünden ergin çocuğa hükmedilen nafaka miktarının uyarlanması hakkında bkz. Meier, s.32, 37, 38; Guilloid/Burgat, n.10, N 297. Ayrıca İsviçre Federal Mahkemesinin 2 Ekim 2013 tarihli TF 5'a_445/2012 c. 4.4 kararı.

¹²³ ATF 137 III 604 c. 4.1.1; ATF 131 III 189 c. 2.7.4, JdT 2005 I 324; ATF 120 II 177 c. 3'a, JdT 1997 I 315; 2 Temmuz 2018 tarihli TF 5A_788/2017 c. 5.1. Meier, s.32, n.74.

çocuklarına bakma yükümlülüklerini şarta bağlamaz iken; ergin çocuklar yönünden kural olarak böyle bir yükümlülük öngörmemiştir. Bununla birlikte kanun koyucunun ergin çocuklar lehine iki istisna getirdiği görülür. Bunlardan ilki, eğitimi devam eden ergin çocuklara bakım yükümlülüğü (TMK m.328/II), diğeri ise, yardım etmedikleri takdirde yoksulluğa düşecek çocuklara nafaka ödeme yükümlülüğüdür (TMK m.364).

Çocuğun genel ve mesleki eğitimini düzenleyen TMK.m.340/II ile, ana babaya çocuğun bakım ve eğitim giderlerini karşılama zorunluluğu getiren TMK.m.327/I birlikte değerlendirildiğinde, aslında ana babanın yükümlülüğünün çocuğun sadece temel ihtiyaçlarının karşılanması ve genel bir eğitim verilmesi ile sınırlı olmadığı görülür. Mesleki eğitimi devam eden ergin çocuğa eğitimi sona erene kadar ana babanın desteğinin devam etmesi gerektiği yönünde düzenlenen TMK. m.328/II'nin ratio legisi de tam olarak bu noktada anlam bulur. Bu hükme göre; çocuk ergin olduğu halde eğitimi devam ediyorsa, ana baba durum ve koşullara göre kendilerinden beklenebilecek ölçüde olmak üzere, eğitimi sona erinceye kadar çocuğa bakmakla yükümlüdürler. Bu durum ana babanın sahip oldukları otoritelerinin ötesinde velayet sona erse dahi yerine getirmeleri gereken bakım ve eğitim yükümlülüğünün bir parçasıdır.

Yargıtay kararlarında eğitimine devam eden ergin çocuğa ödenen nafakanın hukuki sebebinin TMK m.364'e dayandırılarak yardım nafakası olarak kabul edildiği görülmektedir. Aslında bu durumun ilk sebebi Yüksek Mahkemenin Önceki Medeni Kanun zamanında var olan gerçek kanun boşluğunu TMK.m.328/II'nin doldurduğunu gözden kaçırmaması ve genel hüküm özel hüküm ayırımına rağmen yerleşik içtihatlarını sürdürmesidir. Bilindiği üzere *her nafaka ilişkisi temelini bir yükümlülüğün alır*. Dolayısıyla nafakanın türü belirlenirken esas alınması gereken öncelikle kanun koyucunun hangi yükümlülüğü esas aldığını belirlemektir. Yükümlülüğün türü, niteliği ve kapsamı değerlendirildiğinde de ana babanın sahip olduğu bakım ve eğitim yükümlülüğünün sırf çocuğun ergin olması sebebiyle nitelik değiştirmesi beklenemez. Kaldı ki ergin çocuk yönünden bakım ve eğitim talebinin yardım nafakası olarak değerlendirilmesi durumunda nafakaya hükmedilebilmesi için "yoksulluğa düşme" şartının da aranması gerekeceği açıktır. Aynı şekilde çocuk için hükmedilen nafakanın eğitim masraflarını kapsamaktan ziyade, çocuğu yoksulluktan kurtaracak miktar ile sınırlı tutulması sonucu da doğuracaktır ki bu durum en başta TMK m.328/II hükmünün ratio legisine aykırıdır. Bakım nafakası niteliğindeki yükümlülüğün velayete değil soybağına bağlı kılınmış olması da *doğrudan doğruya kanundan doğan bir borç ilişkisi* yaratır. Ergin çocuğa eğitimi müddetince ana babası tarafından ödenmesi gereken bakım ve eğitim masrafları, çocuk yönünden yardım edilmediği takdirde yoksulluğa düşecek olması şartına bağlı değildir. Öte yandan bakım nafakası kanun gereği

yardım nafakasından önceliklidir ve ödeme gücü olan bakım nafaka yükümlüsü bulunduğu süre, tali nitelikteki yardım nafakasına başvurulamaz.

Ana babanın ergin çocuğa karşı bakım ve eğitim yükümlülüğünün devam edebilmesinin ön şartı çocuğun ergin olmasıdır. Bununla birlikte çocuğun ergin olduktan sonra devam ettiği ya da edeceği her türlü eğitim madde kapsamında değildir. Amaç çocuğun ergin olmadan önce başlayan genel ve meslekî eğitiminin, çocuk ergin olduktan sonra da devam ederek çocuğun eğilim ve yeteneklerine uygun biçimde geçimini ve ekonomik olarak kendilerine yetebilecek düzeyde meslek edinme imkânını sağlamaktır. Çocuğun aldığı eğitimin geçimi için gerekli ekonomik olanakları sağlamaya uygun olması gerekir. Bir mesleki eğitimin *uygunluk* değerlendirmesini yapabilmek için, çocuk tarafından tamamlanan eğitimin kendisine bazı alanlarda ekonomik özgürlük sağlaması tek başına yeterli olmaz; aynı zamanda yetenek ve eğilimlerine uygun düşmesi de beklenir. Ergin çocuğa nafaka ödenebilmesi için, çocuğun eğitimine devam etmesinin yanı sıra, durum ve koşullara göre nafaka ödemenin ana babadan beklenebilir olması da gerekir. Beklenebilir olma ölçüsü somut durum ve koşullara göre değişken olup bu tespiti yapacak olan hâkimin geniş takdir yetkisi vardır. Hâkim değerlendirmesinde ana babanın ekonomik durumlarını, çocuk ile ana baba arasındaki kişisel ilişkileri, çocuğun başarısını, yeteneğini, ilgisini, eğitimin süresini göz önünde bulundurmalıdır.

Türk Medeni Kanunu, İsviçre Medeni Kanun'unun aksine, ergin çocuğun bakım ve eğitim yükümlülüğü ile çatışabilecek diğer yükümlülüklerle ait özel bir düzenleme içermemektedir. Küçük çocuğun eğitimi için ana babadan beklenen katkı ile ergin çocuğun eğitimi için beklenen katkı aynı olmayıp; küçüğün bakım ihtiyacı "hayati ve temel ihtiyaçlarından" kaynaklanırken, ergin çocuk yönünden ihtiyaç duyulan eğitim desteği aynı öncelikte yaşamsal bir destek değildir. Bu sebeple iki yükümlülüğün çatıştığı durumlarda önceliğin küçüğe ait yükümlülükten yana kullanılması hayatın olağan akışı içinde anlamlı olmakla birlikte; hâkim tarafından mutlaka somut olayın özel olarak değerlendirilmesi gerekir. Eşler ile ergin çocuğun bakım yükümlülüğü yarıştığında ise eşlerin karşılıklı yükümlülüğünün ergin çocuğun nafaka talebi karşısında önceliği bulunduğu; bununla birlikte çocuğun evlenmesinin tek başına ana babayı bakım ve eğitim yükümlülüğünden kurtarmayacağı, evliliğin anne babaları yükümlülükten kurtaran doğal ve tabii bir sebep gibi görülemeyeceği görüşü kabul görmektedir.

Çocuğun erginliğinden önceki bir dönemde bağımsız nafaka davası ile TMK.m.328/II kapsamında nafaka talebinde bulunulup bulunulamayacağı maddenin geniş yorumlanmasına bağlıdır. Çocuğun üstün menfaati ilkesi, TMK.m.329 ve eğitim hayatında gösterdiği başarı, istek, tutarlılık dikkate alınarak değerlendirilmelidir. Diğer yandan TMK m.328/II'e göre çocuğa

ödenen nafaka ile iştirak nafakası arasındaki temel farklılıklar dikkate alındığında; küçük çocuk için ödenen iştirak nafakasının, çocuğun ergin olması halinde, kendiliğinden eğitim nafakasına dönüşmesi ve devam etmesi ise mümkün değildir.

KAYNAKÇA

- AKINTÜRK Turgut/ATEŞ Derya:** Türk Medeni Hukuku II, Aile Hukuku, İstanbul, 2020.
- AKYÜZ, Emine:** Çocuk Hukuku, Ankara 2012,
- BAYGIN, Cem:** Soybağı Hukuku, İstanbul, 2010.
- BİRİNCİ UZUN, Tuba:** Eğitimine Devam Eden Ergin Çocuğa Ödenen Nafakanın Bazı Yargıtay Kararlarında Yardım Nafakası Olarak Nitelendirilmesi, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, C.20, S.2, 2018, s.89-125.
- BOZOVALI, Haluk:** Mevzuattaki Son Değişikliklerle Öğretide ve Uygulamada Türk Medeni Hukukunda Bakım Nafakaları, İstanbul, 1990.
- BUCHER, Andreas:** Autorité parentale conjointe dans le contexte suisse et international, in: La famille dans les relations transfrontières, Genève/Zurich/Bâle 2013.
- COTTIER, Michelle:** L'enfant sujet de droit : bilan mitigé de la jurisprudence récente du Tribunal fédéral suisse, Le droit en question : mélanges en l'honneur de la Professeure Margareta Baddeley. Genève: Schulthess éd. Romandes, 2017, s.81-100
- ÇELİKEL, Serdar:** Boşanmanın Çocuklara İlişkin Hukukî Sonuçları, Ankara, 2012.
- DURAL Mustafa/ÖĞÜZ Tufan/GÜMÜŞ M. Alper:** Türk Özel Hukuku, C.3, Aile Hukuku, İstanbul, 2019.
- FEYZİOĞLU, Feyzi:** Aile Hukuku, İstanbul, 1986.
- FOUNTOULAKİS, Christiana/KHALFİ, Bastien/ MOOS, Céline/ ZUFFEREY, Mathieu:** Patrimoine de la famille Entretien, Régimes matrimoniaux, deuxième pilier et aspects fiscaux, 2016, (Edt: *Christiana Fountoulakis, Alexandra Jungo*); Résumé des jurisprudences fédérale et cantonale en droit de la famille, s.241-332.
- GÖNENSAY, Samim:** Medeni Hukuk, C.II, Aile Hukuku, İstanbul, 1937.
- GRASSİNGER, G. Elçin:** Türk Medeni Kanunu'nda Yer Alan Velayet Hükümleri Kapsamında Küçüğün Kişi Varlığının Korunması İçin Alınacak Tedbirler, İstanbul, 2009.
- GUILLOD, Olivier/BURGAT, Sabrina:** Droit des familles, Bâle 2018.

- GUÏLLOD, Olivier:** Patrimoine de la famille Entretien, Régimes matrimoniaux, deuxième pilier et aspects fiscaux, 2016, (Edt: *Christiana Fountoulakis, Alexandra Jungo*); Menus propos sur l'entretien de la famille après la fin de l'union, s.161-176.
- HEGNAUER, Cyril/MEIER, Philippe:** Droit suisse de la filiation, Berne, 1998.
- HENRIOD, Vincent:** L'obligation d'entretien à l'égard des enfants majeurs, thèse, Lausanne, 1999.
- KILIÇOĞLU, Ahmet:** Aile Hukuku, Ankara, 2017.
- KÖPRÜLÜ, Bülent/KANETİ, Selim:** Aile Hukuku, İstanbul, 1985-1986.
- KÖSEOĞLU, Bilal/KOCAAĞA, Köksal:** Aile Hukuku ve Uygulamaları, Bursa 2011.
- MEIER, Philippe/STETTLER, Martin:** Droit suisse de la filiation, Genève/Zurich, 2014.
- MEIER, Philippe:** Entretien de l'enfant Majeur-Un Etat des Lieux, *JdT* 2019 II, s.4-53.
- OLGAÇ, S. Can:** "Ergin Olup da Eğitime Devam Eden Çocuk Lehine İştirak Nafakasının Devamı Üzerine Yargıtay Kararları Işığında Genel Bir Değerlendirme", *Terazi Hukuk Dergisi*, S. 73, 2012, s.24-29.
- ÖZTAN Bilge:** Aile Hukuku, Ankara, 2015.
- PİOTET, Denis:** Commentaire Romand, Code Civil I, Art.1-359 CC, Bale 2010.
- RUHİ, A.Cemal:** Nafaka Hukuku, Ankara, 2005.
- SAYMEN, Ferit Hakkı/ELBİR, Halid Kemal:** Türk Medeni Hukuku, C.III, Aile Hukuku, İstanbul, 1960.
- SEROZAN, Rona:** *Çocuk Hukuku, İstanbul, 2017.*
- SONAT, Ali:** Ana Babanın Eğitimi Devam Eden Ergin Çocuğa Karşı Nafaka Yükümlülüğü, *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, C.19, S.1, s.235-291.
- STETTLER, Martin:** L'obligation d'entretien à l'égard des enfants majeurs (art. 277 al. 2 CCS), Evolution de la Jurisprudence et de la doctrine, *RJB* 1992 133-147.
- STETTLER, Martin:** L'obligation d'entretien des parents à l'égard d'enfants majeurs, *RDT* 1982 7 vd. *FamPra.ch* 2014 138 vd.

TEKİNAY, Selahattin Sulhi: Türk Aile Hukuku, İstanbul 1990,

TÜRKMEN, Ahmet: Eğitim Nafakası, Yaşar Üniversitesi Dergisi, Prof. Dr.
Aydın Zevkliler'e Armağan Özel Sayısı, s.2707-2764.

VELİDEDEOĞLU H. Veldet: Türk Medeni Hukuku, C.II, Aile Hukuku,
İstanbul, 1965.

VEZ, Parisima: Commentaire Romand, Code Civil I, Art.1-359 CC, Bale
2010.